

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Strategi för arbetet med vattenrelaterade frågor på Länsstyrelsen i Västmanlands län

Författare: Susanna Vesterberg

LÄNSSTYRELSENS RAPPORTSERIE

Rapport 2013:6

Titel: Strategi för arbetet med vattenrelaterade frågor på Länsstyrelsen i Västmanlands
län

Författare: Susanna Vesterberg
Länsstyrelsen i Västmanlands län
537-4147-2012

Kartmaterial: Se respektive karta
Tryckning: Ingen tryckning

Förord

Alla livsformer, inklusive människan, är beroende av vatten för sin existens. Vattnet är alltså livsnödvändigt, men ändå tas det till stor del för givet i vår del av världen. Att ha dricksvatten av god kvalitet är dock för många en viktig fråga, men man vill också kunna utnyttja vattnet på andra sätt, till exempel för sin rekreation. Att vattnet också är livsmiljö för en mängd olika djur- och växtarter är också något som de flesta känner till, men man kanske inte lika ofta reflekterar över att vi människor även är beroende av dessa organismer genom de så kallade ekosystemtjänster som de förser oss med.

Västmanlands län är rikt på vatten. Här finns cirka 600 sjöar större än en hektar och knappt 200 mil vattendrag. Betydande delar av Mälaren ligger i länet och även delar av Hjälmaren ligger i Västmanlands län. I norr avgränsas länet av Dalälven. De stora grundvattentillgångarna i Västmanlands län hittar man i grusåsarna, bland annat i Badelundaåsen, Strömsholmsåsen och Köpingsåsen.

På Länsstyrelsen i Västmanlands län hanteras frågor med påverkan på vattenmiljöerna i många olika sammanhang och av samtliga enheter. Uppdragen och uppgifterna är av olika karaktär, från handläggning av ärenden till projekt, specifika miljöundersökningar eller samordningsuppdrag. I vissa fall är vattenanknytningen väldigt tydlig, medan den i andra sammanhang är svagare. Uppdragen i det vattenrelaterade arbetet kan ha helt eller delvis sammanfallande syften, men det finns också exempel på uppdrag som ger upphov till att olika intressen måste vägas samman och kompromisslösningar hittas. Det är helt enkelt ett väldigt komplext arbete.

Genom den här strategin reds en del av de vattenrelaterade begreppen ut och en genomlysning av Länsstyrelsens arbete görs. Strategin är ett avstamp inför det kommande arbetet med de vattenrelaterade frågorna, för en hållbar vattenanvändning i länet.

Härmed beslutas att strategin ska fastställas.

Västerås 29 april 2013

Ingemar Skogö

Landshövding i Västmanlands län

1 Sammanfattning

Under 2011 beslutade länsledningen att en strategi för det vattenrelaterade arbetet på Länsstyrelsen skulle tas fram, där det bland annat beskrivs hur arbetet genomförs idag och hur det skulle kunna tydliggöras och förbättras. Vatten har pekats ut som ett prioriterat område för Länsstyrelsen att arbeta med under både 2011 och 2012 och strategin togs fram som ett led i denna prioritering.

Syftet med vattenstrategin är att Länsstyrelsens arbete med vattenfrågor inventeras, samordnas och om möjligt effektiviseras. Målet är att en vattenstrategi i rapportform ska tas fram som innehåller delarna:

- Vilka frågor med vattenanknytning hanterar Länsstyrelsen idag
- Omvärldsanalys inklusive tillståndet i länets vatten
- Kompetensförsörjning inom Länsstyrelsen
- Samordningsvinster och eventuella prioriteringar

Utgångspunkt

Länsstyrelsen har många olika målsättningar och uppdrag att arbeta utifrån inom sina respektive områden där man hanterar de vattenrelaterade frågorna. För att renodla en inriktning i strategin valdes Länsstyrelsens arbete för en *”god vattenstatus” i länets vatten enligt vattenförvaltningens men också enligt miljömålets intentioner*, som tillsammans syftar till en hållbar utveckling och bevarande av den biologiska mångfalden.

Avgränsning

Vattenstrategin beskriver Länsstyrelsens vattenrelaterade frågor på ett översiktligt sätt, eftersom det finns planer och program som specifikt beskriver vilka åtgärder som ska genomföras inom respektive område, t ex planer för kalkning, tillsynsvägledning, regional miljöövervakning och uppföljning i skyddad natur. Strategin är tänkt att på övergripande nivå användas som ett stöd för samordning och prioritering i Länsstyrelsens vattenrelaterade arbete.

Metod

Strategin har tagits fram dels genom särskilda möten med handläggare, länsledning och ledningsgrupp på Länsstyrelsen, dels genom att information hämtats från hemsidan, Intranätet och andra informationskällor. Strategin har skickats på intern remiss till Länsstyrelsens samtliga enheter under hösten 2012 och bearbetning har därefter gjorts i relevanta delar.

Arbetet med att ta fram den här vattenstrategin har resulterat i en rad förbättringsförslag och aktiviteter. För att genomföra dessa och andra vattenrelaterade förslag och aktiviteter har ett arbete under 2012 påbörjats där Miljöenhetens vattengrupp samordnat arbetet. Förslagen och aktiviteterna har

sammanställts per enhet och därefter förfinats genom diskussion med respektive enhet. Listorna har sedan utgjort ett underlag vid verksamhetsplaneringen och i vissa fall lyfts in i denna. Förslagen och aktiviteterna som har diskuterats med respektive enhet har sedan åter lagts in i strategin under avsnittet om enheternas vattenrelaterade arbetsuppgifter. På så sätt finns nu samma listor i både planen och strategin. Ett antal remissynpunkter som inte fanns med i listorna har därefter tillkommit, dessa markeras separat och bör tas med i nästa åtgärdsplan.

Länets vatten

Västmanlands län är rikt på vatten. Här finns cirka 600 sjöar större än en hektar och knappt 200 mil vattendrag. Betydande delar av Mälaren ligger i länet och även delar av Hjälmaren ligger i Västmanlands län. I norr avgränsas länet av Dalälven. De stora grundvattentillgångarna i Västmanlands län hittar man i grusåsarna, bland annat Badelundaåsen, Strömsholmsåsen och Köpingsåsen.

Vissa vatten har pekats ut som värdefulla och fått ett formellt skydd mot olika typer av exploatering eller användning. I Västmanlands län finns vatten som är utpekade som riksintressen för t ex natur- och kulturvärden, rekreation och rörligt friluftsliv samt fiske. Mälaren och flera av länets större vattendrag omfattas delvis av Natura 2000 och/eller naturreservat. Genom miljömålsarbetet har värdefulla vatten pekats ut, utifrån natur-, kultur eller fisk-/fiske-värden. Grundvatten och till viss del ytvatten som används för dricksvattenproduktion har i viss utsträckning vattenskyddsområden. I länets vatten finns också arter som är rödlistade eller fridlysta och som därmed har ett formellt skydd.

Vattnets värden och nyttjande

Vattnet har i sig stora värden. Att kunna använda länets yt- och grundvatten som dricksvatten är nästan ovärderligt och den enorma biologiska mångfald som finns i vattenmiljöerna är en förutsättning för oss och andra organismer. Vattenmiljöerna har också en enorm betydelse för människors rekreation och välbefinnande.

Värdena speglas i den användning vi människor har av vattnet. Vi använder vattnet för dricksvattenproduktion, bevattning, utsläpp av föroreningar och kylvatten, kraftutvinning, fiske, transportled, strandnära bebyggelse, turism och rekreation.

Vattnets tillstånd i länet

Utgångspunkten för beskrivning av vattnens tillstånd och miljöproblem i strategin är till stor del vattenförvaltningens bedömningar av status och påverkan i länet.

Västmanlands län är rikt på vatten, men är i hög grad påverkat av olika typer av vattenanvändning, vilket gjort att miljöproblem uppstått och att målen med vattenförvaltningen inte uppnås i majoriteten av våra sjöar och vattendrag. I grundvattnet ser det dock bättre ut. *I över 90 % av de större sjöar och vattendrag*

som kartlagts i länet finns risk att inte vattenförvaltningens mål god vattenstatus 2015 nås.

Miljömålsarbetet omfattar alla vatten, små som stora. Den utvärdering av miljömålsens regionala delmål som gjordes 2011 visar att *bara målet "Grundvatten av god kvalitet" är nära att uppnås till år 2020* och att det för detta mål finns planerade styrmedel som beslutas före 2020. I övrigt bedöms de vattenanknutna miljömålen för länet inte möjliga att uppnå till år 2020. För flera av målen är trenden dock att belastningen har minskat och att en långsam återhämtning sker.

Såväl vattenförvaltningen och miljömålsarbetet pekar alltså på att det finns ett stort beting för att komma tillrätta med de miljöproblem som finns i länet.

Miljöproblem och lösningar

Inom vattenförvaltningen har en systematisk kartläggning av vilka miljöproblem som förekommer gjorts. Denna visar på att det i Västmanlands län finns problem med övergödning, fysiska förändringar, miljögifter, försurning och främmande arter.

I kapitlet *Miljöproblem och lösningar* beskrivs övergripande de aktiviteter och åtgärder som Länsstyrelsen genomför, för att komma tillrätta med respektive miljöproblem. Där framgår också vilka insatser som berör flera enheter, vilka lagstiftningar som tillämpas och vilka forum som finns för att hantera frågorna. Kapitlet omfattar inte samtliga vattenrelaterade arbetsuppgifter, utan bara de som har en tydlig koppling till ett (eller flera) miljöproblem.

Enheternas vattenrelaterade arbetsuppgifter

I kapitlet presenteras de vattenrelaterade uppgifter som Länsstyrelsen har, med utgångspunkt i enheterna och ett par specifika arbetsgrupper. För varje enhet beskrivs uppdragen, finansieringen, eventuellt förändringar samt en rad förbättringsförslag.

Länsstyrelsens arbete med vattenrelaterade frågor

På Länsstyrelsen i Västmanlands län hanteras frågor med påverkan på vattenmiljöerna i många olika sammanhang och av samtliga enheter. Uppdragen och uppgifterna är av olika karaktär, från handläggning av ärenden till projekt, specifika miljöundersökningar eller samordningsuppdrag. I vissa fall är vattenanknytningen väldigt tydlig, medan den i andra sammanhang är svagare. Uppdragen i det vattenrelaterade arbetet kan ha helt eller delvis sammanfallande syften, men det finns också exempel på uppdrag som ger upphov till att olika intressen måste vägas samman och kompromisslösningar hittas. De flesta av Länsstyrelsens vattenrelaterade arbetsuppgifter går dock att knyta till målsättningarna i vattenförvaltningen eller miljömålen.

Vid genomgång av Länsstyrelsens arbetsuppgifter har fyra olika typer av insatser identifierats:

1. Länsstyrelsens myndighetsutövning och fysiska åtgärder
2. Samverkan, information och vägledning
3. Kunskapsuppbyggnad
4. Övergripande planering och förvaltning av vattenkvaliteten

Inget område är viktigare än något annat och de olika typerna av uppgifter är inte fristående utan beror av varandra. Det är t ex svårt att få förståelse för att tillämpa en ny lagstiftning om man inte har samverkat eller informerat om denna innan tillämpningen och det behövs alltid kunskap och underlag för att kunna sätta in åtgärder på rätt ställe. Utan den övergripande planeringen blir det svårt att hitta inriktningen i arbetet.

Resurser och prioriteringar

Resurserna för det vattenrelaterade arbetet är begränsade. Ett sätt att skapa större utrymme är att aktivt söka externa medel för att driva projekt (t ex Life). Länsstyrelsen bör bli mera aktiva när det gäller att lyfta fram projektidéer och även bilda en tvärssektoriell grupp som hanterar dessa frågor.

Prioriteringar görs inom Länsstyrelsen på olika nivåer och i olika skeden. På övergripande nivå görs prioriteringar framför allt vid fördelning av resurser mellan enheterna och vid den därpå följande verksamhetsplaneringen.

En slutsats är att det är viktigt att både vatten som har höga naturvärden och vatten som inte når god status prioriteras i Länsstyrelsens vattenarbete.

Genom att bevara de värden som redan finns, samtidigt som man förbättrar och skapar förutsättningar för ökat biologiskt liv i mer påverkade vatten, erhålls sannolikt den största biologiska mångfalden på sikt.

När de övergripande prioriteringarna är gjorda och respektive enhet, arbetsgrupp, eller arbetsområde har fått sin fördelning av resurser sker planeringen av de olika insatserna inom respektive område. I vattenstrategin föreslås ett antal prioriteringsgrunder, som kan tillämpas för olika områden inom det vattenrelaterade arbetet.

Kompetensförsörjning

Kompetensen på vattenområdet är god hos Länsstyrelsen. Det finns ändå behov av både fortlöpande kompetensförsörjning och –utveckling inom Länsstyrelsen för att kunna hantera de vattenrelaterade frågorna. Behov har framkommit av kompetens och ökad kunskap inom många skilda områden, t ex vattenrätt, riksintressen, upphandling, föreningars effekter, GIS, klimat, statistik och kulturmiljöer.

Exempel på områden där Länsstyrelsen bör ha utökad intern information, utbildning och erfarenhetsutbyte är: tillämpning av miljökvalitetsnormer för vatten, RUM (regionalt underlagsmaterial) och webb-GIS, allmän kunskap om kulturmiljöer och klimatfrågor, samt tydliggörande av skillnaden mellan Vattenmyndigheten och beredningssekretariat i vattenförvaltningen.

Samverkan mellan enheter

Eftersom det vattenrelaterade arbetet är omfattande och rör alla enheter, ställs stora krav på intern samverkan, informationsutbyte och ledning av arbetet. Ett omfattande samarbete pågår redan inom Länsstyrelsen, men detta behöver *tydliggöras* på ett bättre sätt, bland annat genom att det framgår vilka forum som finns för samverkan i olika frågor och att dessa forum om möjligt beskrivs i Länsstyrelsens arbetsordning. Det behövs också bättre information om vilka enheter och personer som hanterar olika frågor, vilket bör kunna uppnås genom uppdatering av relevanta listor med sådana uppgifter.

Profilering

Länsstyrelserna är ständigt föremål för nya utredningar om regionalisering och centralisering av vissa verksamhetsområden. Att profilera sig inom vattenområde kan vara ett sätt att visa på Länsstyrelsens betydelse. Det finns en stor potential för vår Länsstyrelse att profilera sig kring just vattenfrågorna, eftersom vi i hög grad redan hanterar dessa på ett framgångsrikt sätt. Länsstyrelsen i Västmanlands län har en väldigt viktig roll för hela Mellansverige i det vattenrelaterade arbetet, och vi har redan idag en mer eller mindre tydlig "vattenprofil" framför allt genom att vi är vattenmyndighet i Norra Östersjöns vattendistrikt, men även genom många andra uppdrag. Att lyfta fram detta som en styrka hos just vår länsstyrelse skulle kunna bli mycket positivt för Västmanlands län. Länsledningen bör därför aktivt arbeta för att lyfta fram vattenfrågorna och tydligare profilera Länsstyrelsen i Västmanland som en länsstyrelse som aktivt arbetar för en hållbar vattenanvändning.

2 Inriktningsförslag

Fyra viktiga områden behöver lyftas fram för att det vattenrelaterade arbetet på Länsstyrelsen ska förbättras och drivas framåt.

1 - Styrning och uppföljning av det vattenrelaterade arbetet

Arbetet med att ta fram den här vattenstrategin har resulterat i en rad förbättringsförslag och aktiviteter. Många av dessa aktiviteter är redan pågående, men behöver fortlöpa eller utvecklas. För att dessa förslag ska prioriteras av respektive enhet och kunna genomföras, krävs fortlöpande planering, uppföljning och genomförande på enhets- och ledningsnivå.

Förslag:

- Miljöenhetens vattengrupp föreslås få uppgiften att driva på och följa upp genomförandet av vattenstrategins förslag och aktiviteter.
- Årlig planering av det vattenrelaterade arbetet kan samordnas med framtagande av ”Åtgärd 30” i Vattenmyndighetens åtgärdsprogram.
- Uppföljningen bör göras i samband med den ordinarie kvartalsuppföljningen.
- Särskilda resurser bör tilldelas Miljöenheten för detta arbete, motsvarande ca 1-2 personmånader per år.

2 - Skapa tydlighet i vattenarbetet

Vattenarbetet på Länsstyrelsen är väldigt komplext och omfattande. En omfattande samverkan pågår inom Länsstyrelsen kring dessa frågor, men det råder en ganska stor osäkerhet om vilka enheter som hanterar vilka frågor, vilka forum som finns samt vem man ska vända sig till i olika vattenrelaterade frågor.

Förslag:

- Samverkan är omfattande men forumen för samverkan är otydliga – bör i högre grad ingå i arbetsordningen och/eller förtydligas.
- Ett forum för att föreslå och ansöka om externa medel (t ex Life) för projekt behöver inrättas.
- ”Vem-gör-vad-frågor” måste förtydligas.
- I strategin föreslås insatser för att skapa tydlighet, de bör prioriteras särskilt inledningsvis.

3 - Prioriteringar i det vattenrelaterade arbetet

Prioriteringar görs i Länsstyrelsens vattenrelaterade arbete, på olika nivåer och i olika skeden. De övergripande prioriteringarna görs i samband med verksamhetsplanering och budgetprocess av länsledning och chefer. Prioriteringar behöver också göras på enhets- och gruppnivå eller inom ett avrinningsområde.

Förslag:

- Såväl arbetet med vatten med höga naturvärden som påverkade vatten är viktigt.
- Det måste finnas en balans mellan de fyra insatstyperna som identifierats i strategin: De fyra typerna är:

1. Länsstyrelsens myndighetsutövning och fysiska åtgärder

2. Samverkan, information och vägledning

3. Kunskapsuppbyggnad

4. Övergripande planering och förvaltning av vattenkvaliteten

- Sju prioriteringsgrunder föreslås för det vattenrelaterade arbetet på avrinningsområdesnivå (objekt) eller för att välja en inriktning inom ett visst arbetsområde.

4 – En tydligare profilering på vattenfrågor

Länsstyrelsen i Västmanland bör profilera sig kring vattenfrågorna, eftersom vi i hög grad redan hanterar dessa på ett framgångsrikt sätt. Vår länsstyrelse har redan en väldigt viktig roll för hela Mellansverige i det vattenrelaterade arbetet, och vi har redan idag en mer eller mindre tydlig ”vattenprofil.

Förslag:

- Profileringen på vattenfrågorna bör lyftas fram tydligare.
- Förslag till aktiviteter som kan lyfta fram frågorna finns i strategin, de bör prioriteras.

Innehåll

1	Sammanfattning	2
2	Inriktningsförslag	7
3	Bakgrund.....	11
3.1	Definitioner.....	11
3.2	Inledning	11
3.2.1	Syfte och mål.....	12
3.2.2	Utgångspunkt.....	12
3.2.3	Avgränsning.....	12
3.2.4	Metod.....	13
3.3	Överenskommelser som styr vattenarbetet.....	13
3.3.1	Miljömålsarbetet.....	13
3.3.2	Vattenförvaltningen.....	14
3.4	Beskrivning av länets vatten	16
3.4.1	Västmanlands sjöar och vattendrag.....	16
3.4.2	Vattnets värden och skydd.....	18
3.4.3	Vattnenytjande.....	22
3.4.4	Vattnets tillstånd i länet.....	24
4	Miljöproblem och lösningar	25
4.1	Miljöproblemen i länet och Länsstyrelsens åtgärder	25
4.1.1	Övergödning	25
4.1.2	Fysiska förändringar	32
4.1.3	Miljögifter	38
4.1.4	Försurning.....	42
4.1.5	Främmande arter	45
5	Enheternas vattenrelaterade arbetsuppgifter per enhet.....	49
5.1	Staben (tidigare Ledningskansliet)	49
5.2	Enheten för stöd och utveckling (tidigare Förvaltningsenheten)	51
5.2.1	Juridik och ekonomi.....	51
5.3	Landsbygds- och fiskeenheten.....	52
5.3.1	Landsbygd	52
5.3.2	Fiske	54
5.4	Miljöenheten	56
5.4.1	Vattengruppen	56
5.4.2	Tillsyns- och prövningsgruppen	62
5.4.3	FO-gruppen	64
5.5	Naturvårdsenheten	67
5.5.1	Naturvård.....	67
5.6	Enheten för regional utveckling	71
5.6.1	Samhällskydd och beredskap	71
5.7	Samhällsbyggnadsenheten.....	73
5.7.1	Plan	73
5.7.2	Klimatförändringar	74
5.7.3	Kulturmiljö	74
5.8	Vattenmyndigheten	76
5.8.1	Vattenförvaltning.....	76
5.8.2	Mälarens vattenvårdsförbund	78
5.9	Länsledningen	79
5.10	Ledningsgruppen	80

6	Slutsatser	81
6.1.1	Viktiga ingredienser i det vattenrelaterade arbetet.....	81
6.1.2	Sammanvägning av olika intressen	82
6.1.3	Organisation och samordning	82
6.1.4	Kompetensförsörjning och -planering	85
6.2	Prioriteringar	88
6.2.1	Utgångspunkter	88
6.2.2	Övergripande prioriteringar	89
6.2.3	Prioriteringsgrunder	89
6.3	Profilering genom vattenfrågorna	91

3 Bakgrund

3.1 Definitioner

Benämning	Förklaring
Beredningssekretariat	Varje länsstyrelse har ett beredningssekretariat som bereder underlag åt respektive vattenmyndighet. Även länsstyrelser som är vattenmyndighet har ett beredningssekretariat som hanterar vattenfrågorna i länets avrinningsområden. Hos oss finns beredningssekretariatet på Miljöenheten.
Miljökvalitetsnorm (MKN)	Det kvalitetskrav som fastställs för varje vattenförekomst, i regel god ekologisk, god kemisk och god kvantitativ status.
Vattendelegation	I varje vattendistrikt finns ett beslutande organ där beslut om miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram och förvaltningsplan tas. Landshövdingen inom den länsstyrelse som är vattenmyndighet är ordförande i vattendelegationen.
Vattenförekomst	Sjöar, vattendrag och grundvatten som pga sin storlek (eller av andra skäl) valts ut som vatten som omfattas av en miljökvalitetsnorm.
Vattenförvaltning	Det vattenrelaterade arbete som genomförs i Sverige med anledning av EG:s ramdirektiv för vatten.
Vattenmyndighet	En länsstyrelse är vattenmyndighet för respektive vattendistrikt, i Sverige finns fem vattenditrikt.
VISS (VattenInformations-System Sverige)	Den databas där uppgifter om vattenförekomster och bedömningar som görs inom vattenförvaltningen lagras. www.viss.lst.se

3.2 Inledning

Under 2011 beslutade länsledningen att en strategi för det vattenrelaterade arbetet på Länsstyrelsen i Västmanlands län skulle tas fram. Strategin ska beskriva hur arbetet genomförs idag och hur det skulle kunna förbättras. Vatten har pekats ut som ett prioriterat område för Länsstyrelsen att arbeta med under både 2011 och 2012 och strategin tas fram som ett led i denna prioritering och blir ett avstamp inför det fortsatta vattenarbetet på Länsstyrelsen.

3.2.1 Syfte och mål

Syftet med vattenstrategin är att Länsstyrelsens arbete med vattenfrågor effektiviseras och om möjligt bättre samordnas.

Målet är att en vattenstrategi i rapportform ska tas fram som innehåller delarna:

- Vilka frågor med vattenanknytning Länsstyrelsen hanterar idag
- Omvärldsanalys inklusive tillståndet i länets vatten
- Kompetensförsörjning inom Länsstyrelsen
- Samordningsvinster och eventuella prioriteringar

I samband med framtagande av strategin kommer en aktualisering och genomlysning av vattenfrågorna att leda till ett ökat medvetande hos dem som arbetar med frågorna inom Länsstyrelsen.

3.2.2 Utgångspunkt

Ambitionen har varit att strategin ska ta upp *samtliga* vattenrelaterade frågor som Länsstyrelsen hanterar. Eftersom Länsstyrelsen har olika målsättningar och uppdrag att arbeta utifrån inom sina respektive områden, har det varit nödvändigt att renodla en inriktning i strategin. Inriktningen i denna strategi är Länsstyrelsens arbete för en ”god vattenstatus” i länets vatten enligt vattenförvaltningens med även enligt miljömålets intentioner, som tillsammans syftar till en hållbar användning av resurser och bevarande av den biologiska mångfalden.

3.2.3 Avgränsning

Vattenstrategin ska visa vilka Länsstyrelsens vattenrelaterade frågor är idag, men beskrivningen är sannolikt inte *fullständigt* komplett och beskriver bara frågorna på ett översiktligt sätt. Inom Länsstyrelsens vattenrelaterade arbete upprättas däremot planer och program som specifikt beskriver vilka åtgärder som ska genomföras inom respektive område (t ex planer för kalkning, tillsynsvägledning, regional miljöövervakning, uppföljning i skyddad natur). Strategin är tänkt att användas som ett övergripande stöd för samordning och prioritering i Länsstyrelsens vattenrelaterade arbete.

Även förslag till förändringar är av översiktlig karaktär och beskriver inte i detalj genomförandet.

I strategin redovisas bara översiktligt tillståndet i länets vatten med avseende på status, nyttjande, miljöproblem, naturvärden, påverkan och vilka åtgärder som är tänkbara.

Utgångspunkten för strategin är till stor del vattenförvaltningens bedömningar av status och påverkan i länet eftersom denna kartläggning och analys har gjorts *systematiskt* och genererat en bild av inom vilka områden som insatser behöver

göras för att uppfylla vattenförvaltningens krav. Länets vatten omfattas dock inte fullständigt av den kartläggning som gjorts inom vattenförvaltningen, för att saknas mindre vatten.

Den geografiska avgränsningen i strategin är sjöar, vattendrag och grundvattenmagasin i Västmanlands län.

3.2.4 Metod

Strategin har tagits fram dels genom särskilda möten med handläggare, länsledning och ledningsgrupp på Länsstyrelsen, dels genom att information hämtats från hemsidan, Intranätet och andra informationskällor. Strategin har skickats på intern remiss till Länsstyrelsens samtliga enheter under hösten 2012 och bearbetning har därefter gjorts i relevanta delar.

Arbetet med att ta fram den här vattenstrategin har resulterat i en rad förbättringsförslag och aktiviteter. För att genomföra dessa och andra vattenrelaterade förslag och aktiviteter har ett arbete under 2012 påbörjats där Miljöenhetens vattengrupp samordnat arbetet. Förslagen och aktiviteterna har sammanställts per enhet och därefter förfinats genom diskussion med respektive enhet. Listorna har sedan utgjort ett underlag vid verksamhetsplaneringen och i vissa fall lyfts in i denna. Miljöenheten har därmed drivit på det interna arbetet med vattenfrågorna. Detta arbete sammanfaller med vad som krävs av Länsstyrelsen utifrån vattenmyndigheternas åtgärdsprogram (åtgärd 30). Förslagen och aktiviteterna som har diskuterats med respektive enhet har lagts in i strategin under avsnittet om enheternas vattenrelaterade arbetsuppgifter. På så sätt finns nu samma listor i både planen och strategin, som ett avstamp i det fortsatta vattenarbetet. Ett antal remissynpunkter som inte fanns med i listorna har därefter tillkommit, dessa har markerats separat och bör tas med i nästa åtgärdsplan.

3.3 Överenskommelser som styr vattenarbetet

Det finns framför allt två viktiga internationella överenskommelser som påverkar arbetet mot en bättre vattenkvalitet i Sverige. Dels Riokonventionen som ligger till grund för det svenska arbetet med miljökvalitetsmålen, dels EU:s ramdirektiv för vatten som är grunden för vattenförvaltningsarbetet. Ramdirektivet omfattar även andra vattenrelaterade direktiv som har betydelse för Länsstyrelsen.

3.3.1 Miljömålsarbetet

Efter att Riokonventionen (konventionen om biologisk mångfald) skrevs på i början av 1990-talet beslutade riksdagen om en samlad miljöpolitik för ett hållbart Sverige. Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Utöver generationsmålet finns 16 nationella miljökvalitetsmål med preciserings- och etappmål.

Länsstyrelserna fick en viktig roll i arbetet med miljömålen genom att de utsågs att fastställa regionala miljömål, skydda och vårda särskilt värdefulla områden samt att vara pådrivande i miljöarbetet.

Länsstyrelsen har en samordnande roll i det regionala arbetet med miljömålen. Samarbete pågår med kommuner, näringsliv, myndigheter, frivilliga organisationer och andra aktörer för att miljömålen ska få genomslag i länet och miljön ska bli bättre. Länsstyrelsen följer också upp hur miljöarbetet går.

Miljömålen som har starkast koppling till vatten är följande:

- Levande sjöar och vattendrag
- Bara naturlig försurning
- Grundvatten av god kvalitet
- Giftfri miljö
- Ingen övergödning
- Ett rikt växt- och djurliv
- Myllrande våtmarker

2004 beslutade Länsstyrelsen om de regionala miljömålen. Uppföljning av hur arbetet med att nå miljömålen går har gjorts fortlöpande.

Miljömålsarbetet har fokus på att skydda och bevara värdefulla miljöer och biologisk mångfald, men också att minska utsläpp och annan negativ påverkan. Miljömålen är inte juridiskt bindande utan bara vägledande.

3.3.2 Vattenförvaltningen

Ramdirektivet för vatten, även kallat vattendirektivet, beslutades gemensamt av EU:s medlemsländer år 2000 (2000/60/EG). Direktivet har införlivats i svensk lagstiftning i förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (vattenförvaltningsförordningen) och miljöbalken (1998:808). Målet med vattendirektivet är att god status ska uppnås i alla sjöar, vattendrag, kust- och grundvatten och vattenkvaliteten får inte försämrats. Syftet är ett långsiktigt och hållbart utnyttjande av våra vattenresurser. Motsvarande mål och syften har för Sveriges del fastställts i den svenska vattenförvaltningen.

Vattendelegationerna i Sveriges fem vattendistrikt tog i december 2009 beslut om miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram för vatten. Det innebär att vi ska nå god ekologisk och kemisk status (2015 eller 2021) i huvudparten av våra större sjöar, vattendrag och grundvattenmagasin. Dessa större vatten benämns vattenförekomster. Några vatten har på grund av stora miljöproblem fått en längre tidsfrist (2021) för att nå god status eller ett lägre satt kvalitetskrav än att nå god status.

Vattenförvaltningen fokuserar i första hand på de vatten som inte når god ekologisk och kemisk status, eller som *riskerar* att inte nå de uppsatta normerna. Det är dessa vatten som omfattas av åtgärdsprogram. Vatten som redan når god eller hög status hanteras inte i samma utsträckning, men statusen i dessa får inte försämrast.

Det finns inga motsättningar mellan vattenförvaltningens mål ”God vattenstatus” och miljömålen respektive målsättningar, men en djupare analys av de olika målen skulle behöva göras för att kunna förbättra samordningen mellan dem. Även miljömålen ska genomsyra hela Länsstyrelsens verksamhet, som ju strävar efter att uppnå en hållbar utveckling i länet.

Vattenförvaltningens organisation

Länsstyrelsen i Västmanlands län blev 2004 Vattenmyndighet för Norra Östersjöns vattendistrikt. Norra Östersjöns vattendistrikt är ett av landets fem distrikt. Länsstyrelsen är därmed ansvarig för att samordna vattenförvaltningsarbetet i vattendistriktet.

Inom varje länsstyrelse ska det finnas ett beredningssekretariat för att biträda i samordningen av vattenförvaltningsarbetet. Västmanlands län ingår i två vattendistrikt: Norra Östersjöns vattendistrikt och Bottenhavets vattendistrikt. Länsstyrelsen i Västmanlands län ska därmed via sitt beredningssekretariat biträda båda dessa vattenmyndigheter i sitt arbete med vattenförvaltningen. Samordningsansvaret för avrinningsområdena har fördelats mellan beredningssekretariaten i distriktet och Västmanland ansvarar för samordning av vattenförvaltningen i Kolbäcksån, Köpingsån, Hedströmmen, Svartån, Sagån samt Mälaren och dess närområde inom länet (Figur 1).

Figur 1. Västmanlands län tillhör Bottenhavets och Norra Östersjöns vattendistrikt. Beredningssekretariatet i Västmanland är samordningsansvarigt för Kolbäcksån, Köpingsån, Hedströmmen, Svartån, Sagån samt Mälaren och dess närområde inom länet (gröna områden).

En integrerad vattenförvaltning

Vattenförvaltningen ska genomföra myndigheters och kommuners arbete med vattenanknutna frågor för att nå miljö kvalitetsnormerna. Det betyder att man i all myndighetsutövning ska ta hänsyn till de normer som fastställts och därmed integrera vattenförvaltningens intentioner i det löpande arbetet. Detta gäller alltså även Länsstyrelsens arbete. En av de åtgärder som finns i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram innebär att varje länsstyrelse ska ta fram en plan för hur åtgärdsarbetet ska genomföras. Samtliga myndigheter och kommuner som pekas ut i åtgärdsprogrammet ska årligen göra en återsrapportering av hur åtgärdena fortlöper, den första återsrapporteringen gjordes i februari 2010.

Under 2012 togs en första plan fram för Länsstyrelsens åtgärdsarbete enligt åtgärdsprogrammen från vattenmyndigheterna. Detta arbete har i väldigt stor utsträckning samordnats med denna strategi och utgår till stor del ifrån de förbättringsförslag och aktiviteter som föreslås i denna rapport.

3.4 Beskrivning av länets vatten

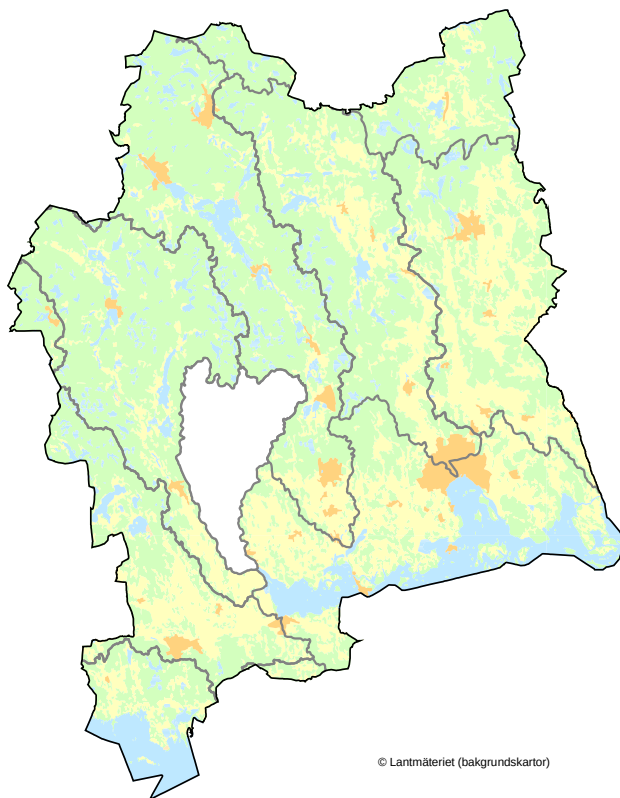
3.4.1 Västmanlands sjöar och vattendrag

Västmanlands län är rikt på vatten. Här finns cirka 600 sjöar större än en hektar och knappt 200 mil vattendrag. Betydande delar av Mälaren ligger i länet och

även delar av Hjälmarens ligger i Västmanlands län. I norr avgränsas länet av Dalälven.

De flesta av länets sjöar återfinns i de nordvästra, kuperade och skogsdominerade delarna. Sjöar och vattendrag som ligger högt upp i avrinningsområdenas källområden är genom jordarternas egenskaper i regel näringsfattiga, medan de mera låglänta slättlandssjöarna är näringsrikare.

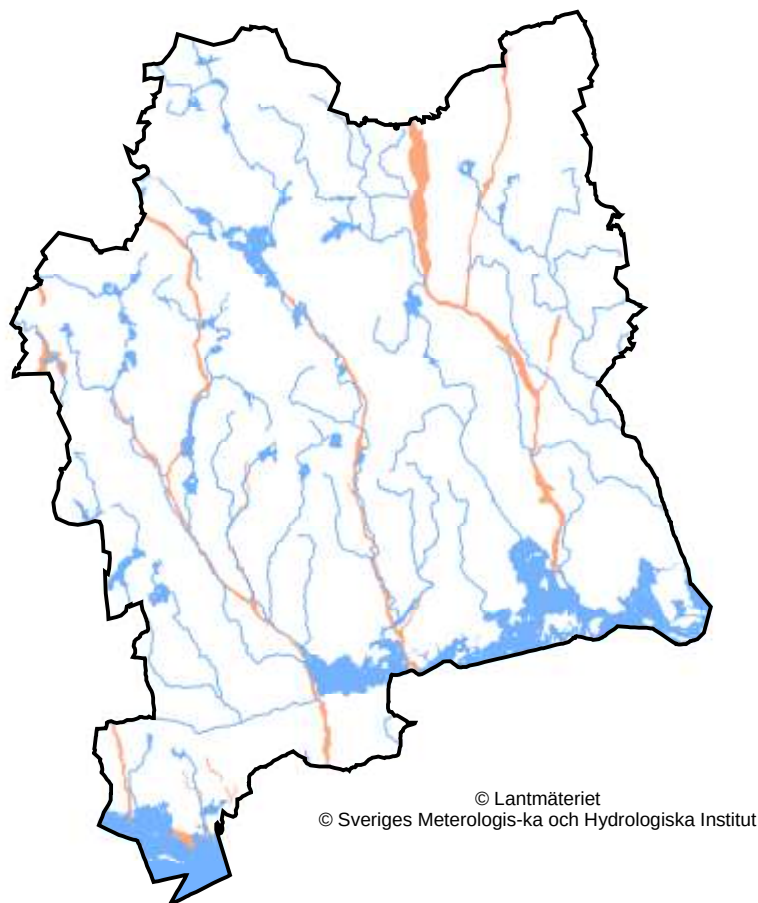
Västmanlands län har följande större åar som mynnar i Mälaren; Eskilstunaån, Arbogaån, Hedströmmen, Kolbäcksån, Köpingsån, Svartån och Sagån. Därtill finns mindre biflöden till dessa åar samt små vattendrag som mynnar i Mälaren. De delar av Mälaren som ligger helt eller delvis i länet är Galten, Blacken, Granfjärden, Västeråsfjärden och Freden. Samtliga större åar som mynnar i Mälaren (utom Köpingsån) har sina källområden i andra län och påverkas därmed av aktiviteter som sker utanför länets gränser. Den nordligaste delen av länet tillhör Dalälvens avrinningsområde. Länets sjöar och vattendrag visas i Figur 2.

Figur 2. Sjöar och vattendrag i Västmanlands län samt deras avrinningsområden.

Västmanlands grundvatten

De stora grundvattentillgångarna i Västmanlands län hittar man i grusåsarna (Figur 3), bland annat Badelundaåsen, Strömsholmsåsen och Köpingsåsen.

Figur 3. Grundvatten i Västmanlands län. Kartan visar länets grundvattenförekomster (ljus bruna), dvs större grundvattentillgångar.

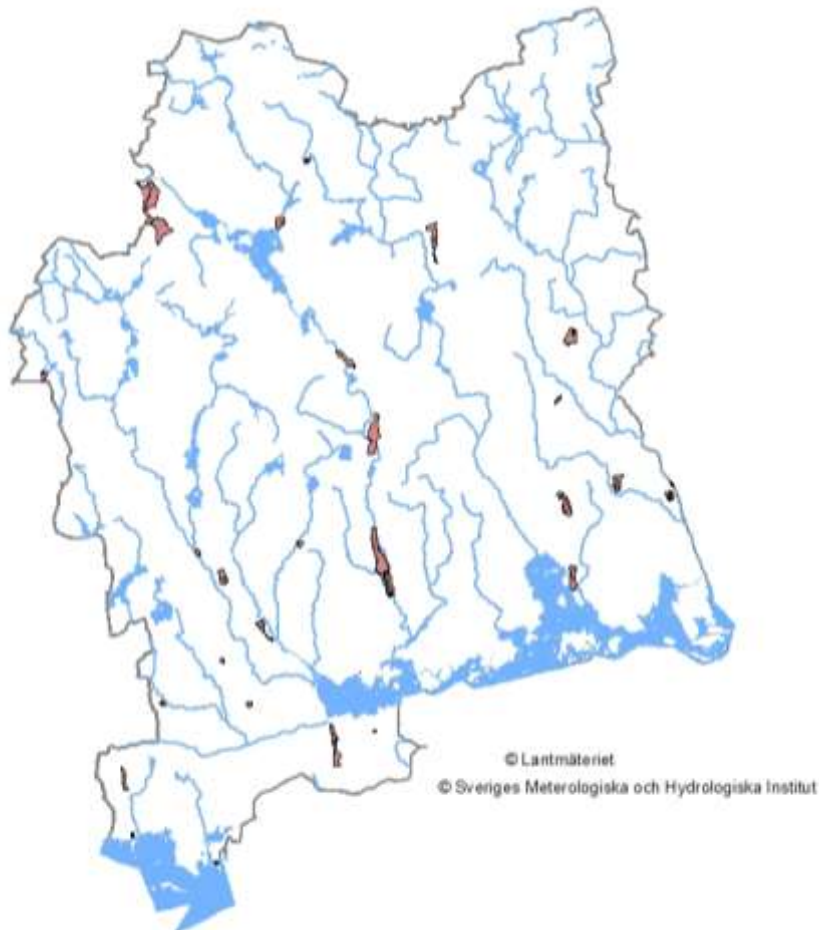
Grundvattnets kvalitet beror på tillgången och den påverkan som finns i omgivningen. Grundvattnet har en avgörande roll även för det ekologiska tillståndet i våra sjöar och vattendrag eftersom yt- och grundvatten står i förbindelse med varandra.

3.4.2 Vattnets värden och skydd

Dricksvatten

I länet finns grundvattenmagasin, sjöar och vattendrag som används för dricksvattenproduktion i större skala.

För att skydda kvaliteten på grundvattnet som används för dricksvattenproduktion, har vattenskyddsområden bildats. I länet finns knappt 30 vattenskyddsområden som skydd för grundvatten (Figur 4).

Figur 4. Vattenskyddsområden i Västmanlands län (bruna områden).

Det finns i dagsläget inga grundvattenområden som skyddats för att specifikt förbättra eller behålla den ekologiska statusen i närliggande sjöar och vattendrag.

Rikshintressen

Mälaren med öar och strandområden är i sin helhet utpekad som rikshintresse, dels med hänsyn till natur- och kulturvärden och dels med hänsyn till värden för turism och det rörliga friluftslivet. Mälaren är också i sin helhet utpekad som rikshintresse för fiske. Hamnarna och farleden i Mälaren är också utpekade som rikshintressen.

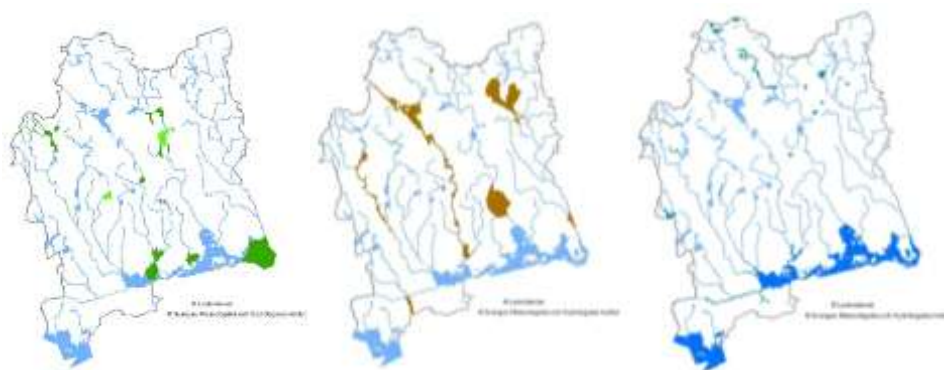
Flera av de miljöer som är riksintressen för kulturmiljövård i länet ligger i eller i anslutning till vatten, exempelvis Hjälmare kanal, Strömsholms kanal och Bråfors.

För närvarande pågår även diskussioner om att peka ut dricksvattenanläggningar som riksintressen i bl a Mälaren.

Värdefulla vattenmiljöer och arter

Genom miljömålsarbetets mål "Levande sjöar och vattendrag" har vattenmiljöer i sjöar och vattendrag pekats ut som nationellt värdefulla eller särskilt värdefulla på grund av sina specifika natur-, kultur- eller fisk-/fiskevärden.

I Västmanlands län finns sju vattenområden som pekats ut som nationellt *särskilt värdefulla* för sina naturvärden, sju för sina kulturvärden och två för sina fisk-/fiskevärden (Figur 5). Utöver dessa har också flera vattenområden pekats ut som nationellt *värdefulla* av samma skäl som ovan. Flera av områdena sammanfaller med varandra och med riksintressen och skyddade områden som sedan tidigare pekats ut.

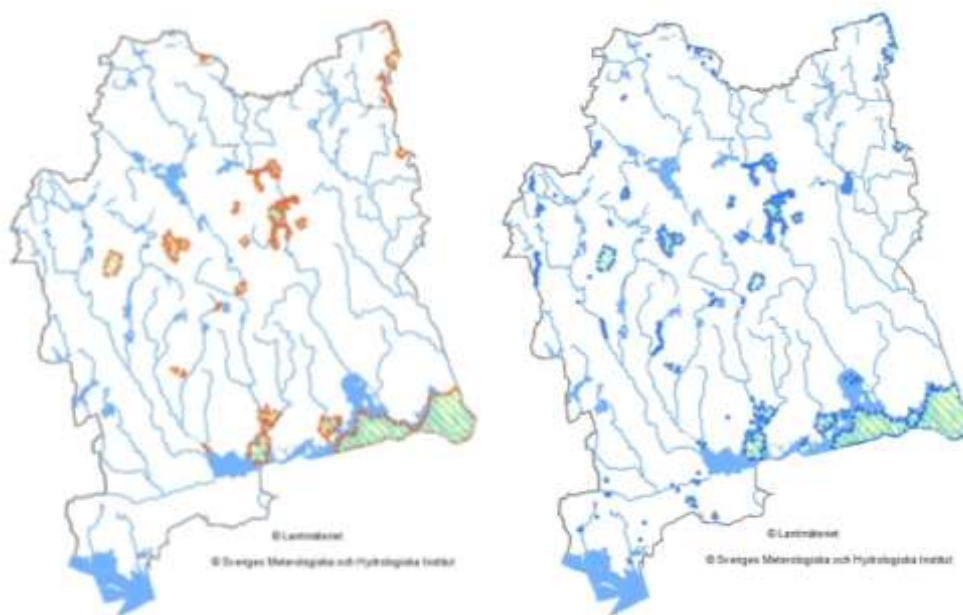
Figur 5. Vattenmiljöer som har pekats ut som nationellt värdefulla eller särskilt värdefulla i Västmanlands län. Gröna områden har pekats ut som värdefulla av naturvårdsskäl, bruna är värdefulla av kulturmiljöskäl och blå är värdefulla av fisk-/fiskeskäl. Mörkgrönt respektive mörkblått är *nationellt värdefulla* miljöer. Ljusgrönt och ljusblått är *nationellt särskilt värdefulla* miljöer. För kulturvärden har endast *nationellt särskilt värdefulla* områden pekats ut.

Ett antal utrotningshotade arter finns i länets vatten, bl a fiskarterna asp, ål, mal, och flodnejonöga samt flodkräfta, flodpärlmussla och flera bottendjur- och växtarter. Dessutom finns många hotade eller på annat sätt skyddsvärda arter som lever delvis i eller i anslutning till vattenmiljöerna, t ex hårklomossa, större vattensalamander, utter och en rad fågelarter.

Skyddet för de värdefulla vattenområdena varierar, vissa har ett formellt skydd genom att ha pekats ut som riksintressen, vattenskyddsområden, naturreservat,

kulturresevat, Natura 2000-områden eller -arter, medan andra inte omfattas av några ytterligare bestämmelser än de generella.

Mälaren och flera av länets större vattendrag omfattas i delar av Natura 2000, och/eller skyddas som naturreservat (Figur 6 och Figur 7). I dagsläget finns i länet nästan 100 naturreservat. Ungefär 1/3 av arealen i länets naturreservat och Natura 2000-områden utgörs av vatten, varav bland annat stora delar av Mälaren. Ett fåtal av dessa har dock skyddats på grund av naturvärden i vattnet, men på senare år har några limniska reservat pekats ut och fått formellt skydd och vattnen i de befintliga skyddade områdena har uppmärksamats. Många av naturreservaten sammanfaller med områden utpekade som Natura 2000-områden.

Figur 6. Länets samtliga Natura 2000-områden. Till vänster områden utpekade enligt fågeldirektivet, till höger områden utpekade enligt habitatdirektivet.

Figur 7. Naturresevat i Västmanlands län.

3.4.3 Vattennyttjande

Dricksvattenproduktion och annat vattenuttag

Dricksvatten produceras i länet både genom uttag av grundvatten från de stora rullstensåsarna, men också genom konstgjord infiltration, där vattnet tas från en sjö eller ett vattendrag och filtreras genom en ås för att få bättre kvalitet. Ytterligare rening av det så kallade råvattnet krävs i de flesta fall innan det kan användas som dricksvatten.

Utöver den kommunala dricksvattenproduktionen tas dricksvatten från privata brunnar, som ibland är gemensamma för flera hushåll (samfälligheter och liknande). I länet finns 38 allmänna vattentäkter och 14 större gemensamma.

Vattnet från sjöar, vattendrag och grundvatten utnyttjas också för uttag för till exempel bevattning. Bevattningsuttagen görs i störst utsträckning under årets varma och torra perioder, då tillgången på vatten är som minst.

Vatten som recipient för utsläpp

Vattnet utnyttjas också som recipient för miljöfarliga verksamheter. I sjöar och vattendrag i länet släpps miljöpåverkande ämnen av olika slag ut. Det gäller både större punktutsläpp från t ex industrier och reningsverk, men även mindre utsläpp från exempelvis enskilda avlopp.

Vissa verksamheter använder sjövattnet som kylvatten i sina processer och släpper därefter tillbaka det uppvärmda vattnet igen.

Den största delen av utsläppen är idag diffusa, dvs de kommer inte från något större punktutsläpp, utan från små utsläppskällor som tillsammans utgör en stor

påverkan, t ex städernas dagvatten eller jordbruksmarkens läckage av näringsämnen samt läckage från förorenade markområden.

Vattenkraft och dammar

Vattnet utnyttjas för utvinning av energi vid de kraftverksdammarna som finns i länet. Många dammar har bara en reglerande eller dämmande funktion, dvs de håller vattnet uppströms dammen på en viss nivå. I anslutning till många dammar och vattenkraftsanläggningar har det bedrivits verksamhet som kan innebära att sediment och mark är förorenade. Det kan exempelvis röra sig om sågar, kvarnar, gruvor och hyttor.

Fiske

Ett trettiotal yrkesfiskare bedriver inom länets delar av Mälaren, Hjälmaren och Åmanningen ett fiske som främst riktas efter gös, ål, gädda, siklöja och abborre. Dessutom fångas en ökande mängd signalkräfta yrkesmässigt i framför allt Hjälmaren och Åmanningen. I Mälaren och Hjälmaren är handredskapsfisket fritt.

Vattnet som transportled

Sjöars och vattendrags betydelse för transporter är viktig och ofta anledningen till städernas placering runt åar och större sjöar. I Västmanlands län är sjöfarten på Mälaren omfattande och stora hamnar finns i Köping och Västerås.

Även andra vattenleder utnyttjas för framför allt fritidsbåtar, bl a Strömsholms kanal och Hjälmare kanal och fritidsbåtshamnar finns i länets större sjöar. Dessa kan bidra till att sediment förorenas.

Bebyggelse nära vatten

Det är populärt att bo och vistas nära vattnet och trycket på stränderna i närheten av städerna kan vara hårt. Exploateringen av stränder sker, förutom vid byggande av bostäder också genom t ex utbyggnad av bryggor, pirar och kajer.

Turism och rekreation

Sjöar och vattendrag utnyttjas även för naturturism i länet genom att näringsidkare använder sig av vattenmiljöerna i sina verksamheter och anordnar t ex camping, fiske, jakt, paddling och "safari" av olika slag. Många intressanta kulturmiljöer är också ofta belägna vid vattnet.

Utöver detta används sjöar och vattendrag för rekreation på en rad olika sätt som bad, fiske, skridsko, fågelskådning, båtliv och allmänt friluftsliv.

3.4.4 Vattnets tillstånd i länet

Vattenförekomster

Det finns 228 vattenförekomster (större grundvattenmagasin, sjöar och vattendrag) som ligger (helt eller delvis) i Västmanlands län. Av dessa är 39 grundvatten, 55 sjöar och 134 vattendrag. Vattenförekomstindelningen har nyligen setts över och under 2012 har ytterligare vattenförekomster avgränsats, dessa kommer att få miljökvalitetsnormer i samband med att nästa förvaltningscykel inleds under 2015.

Den ekologiska statusen bedöms i sjöar och vattendrag (ytvatten), medan kemisk status bedöms i samtliga vattenförekomster (även i grundvatten). Bedömning av den kvantitativa statusen görs bara för grundvattenförekomsterna.

Den bedömning som gjordes 2009 var att av de 189 ytvattenförekomsterna (sjöar och vattendrag) är hela 171 (90 %) i risk att inte uppnå god *ekologisk* status 2015 och av samtliga vattenförekomster är 57 (25 %) i risk att inte uppnå god *kemisk* status 2015. Den kvantitativa statusen i länets samtliga grundvattenförekomster är däremot god, delvis genom att bara stora grundvattenmagasin avgränsats som vattenförekomster.

Mera detaljer om statusen enligt vattenförvaltningen i länets vatten finns i VISS (www.viss.lansstyrelsen.se) samt i de åtgärdsunderlag som Länsstyrelsens beredningssektariat tar fram under 2012-2013. En ny bedömning av ekologisk och kemisk status i länets vattenförekomster kommer att göras under 2013.

Övriga vatten

Utöver de större vattnen som pekats ut som vattenförekomster, finns ”övriga vatten” som i antal utgör majoriteten av länets sjöar och vattendrag. Övriga vatten har inte någon miljökvalitetsnorm som ska nås enligt vattenförvaltningen, men om de påverkar en nedströms liggande vattenförekomst så kan de ändå omfattas av vattenförvaltningens åtgärdsarbete. I VISS finns 220 sjöar och 396 vattendrag som utgör övriga vatten, men i själva verket finns många fler sjöar och vattendrag än så eftersom bara övriga vatten av en viss storlek har pekats ut. För grundvatten har inget utpekande av övriga vatten gjorts, men det finns mindre grundvattentillgångar i länet som är viktiga både för den ekologiska statusen i sjöar och vattendrag och för enskild dricksvattenproduktion.

De övriga vattnen har inte kartlagts på samma systematiska sätt som vattenförekomsterna, men det finns ändå mycket kunskap om dessa sjöar och vattendrag genom miljöövervakning, kalkeffektuppföljning och andra specifika undersökningar.

Sjöar och vattendrag som har pekats ut som särskilt värdefulla utifrån deras naturvärden, är ofta övriga vatten. De höga naturvärdena kan i sig indikera att vattnet har god status och att påverkan är liten, men kan också betyda att de behöver åtgärder som är mera långtgående och specifika än vad som krävs för att god ekologisk status ska uppnås.

4 Miljöproblem och lösningar

Det finns en rad vattenrelaterade aktiviteter och åtgärder som Länsstyrelsen genomför. Många aktiviteter syftar till att på olika sätt förbättra vattenkvaliteten och går att koppla till ett eller flera miljöproblem. I det här kapitlet beskrivs hur utbredda de olika miljöproblemen som hittills kartlagts är och vilka åtgärder som vidtas för att komma tillrätta med dem.

I kapitlet framgår också vilka enheter som berörs, vilka insatser som berör flera enheter, vilka lagstiftningar som tillämpas och hur det tvärsektoriella arbetet sker. Kapitlet omfattar inte samtliga vattenrelaterade arbetsuppgifter, utan bara de som har en koppling till ett (eller flera) miljöproblem.

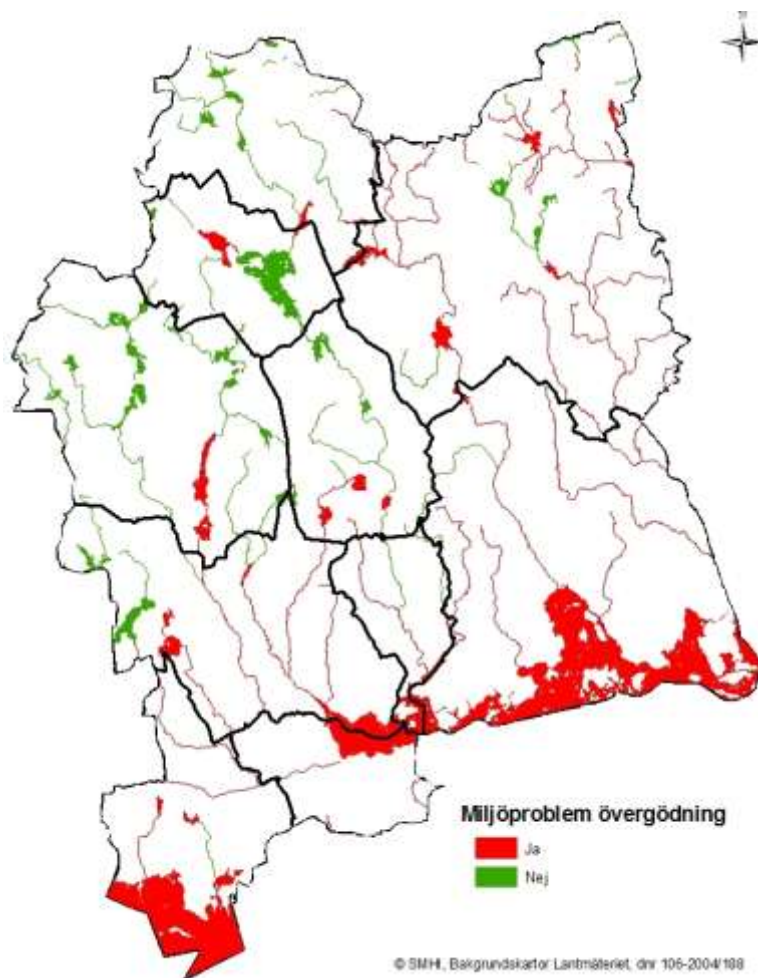
4.1 Miljöproblemen i länet och Länsstyrelsens åtgärder

Det relativt hårda utnyttjandet av länets vatten har medfört att miljöproblem finns i många av länets sjöar och vattendrag. Beskrivningen nedan grundar sig på vattenförvaltningens kartläggning och analys som gjordes 2009 (www.viss.lansstyrelsen.se) och gäller således i första hand bara vattenförekomsterna, inte de övriga vattnen även om den bild som växer fram sannolikt är representativ även för de övriga vattnen. En översiktlig bild ges av hur utbrett respektive problem bedöms vara i länets vatten och dessutom beskrivs vilka åtgärder som Länsstyrelsen genomför för att komma tillrätta med respektive problem.

4.1.1 Övergödning

Övergödning är ett av de mest utbredda miljöproblemen i länet, **100 av 188 (53%) sjöar och vattendrag (vattenförekomster) är drabbade** (Figur 8). Övergödningen i sjöar och vattendrag beror på höga halter av växtnäringsämnen fosfor och kväve i vattnet. Näringsämnena kan komma från lokala utsläpp som industrier, lantbruk, jordbruksmark, avloppsreningsverk och enskilda avlopp. Nedfall av luftburna kväveoxider och ammoniak från trafik och lantbruk kan också leda till övergödning i vattnet. Höga halter av näringsämnen i vattnet förändrar den naturliga vattenmiljön och orsakar problem med algbloomningar, igenväxning, syrefattiga bottenar samt förändrad fisk- och bottenfauna.

Eftersom det i de allra flesta fall är fosfor som är det begränsande näringsämnet i sötvatten bygger statusklassningen i Västmanlands län på uppmätta halter av fosfor samt på undersökningar av organismer som är känsliga för denna typ av påverkan.

Figur 8. Sjöar och vattendrag som bedömts ha övergödningssproblem (röda) i Västmanlands län.

Länsstyrelsens arbete mot miljöproblemet övergödning

Det finns en rad åtgärder som Länsstyrelsen arbetar eller skulle kunna arbeta med för att motverka övergödning (Tabell 1). Dock finns även arbetsområden på Länsstyrelsen som kan ha en motsatt effekt och där det finns en risk för att övergödningen ökar. Det gäller bland annat stöd inom Landsbygdsprogrammet till jordbrukssektorn och även bifall till miljöfarliga verksamheter där övergödningen i ett vatten kan öka även om miljökvalitetsnormen för vattnet riskerar att inte uppnås. Följande uppgifter som Länsstyrelsen arbetar med finns för att motverka övergödning:

Tabell 1. Länsstyrelsens arbetsuppgifter för att motverka miljöproblemet övergödning.

Åtgärd	Ansvarig enhet	Andra delaktiga enheter
Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för bevuxna skyddszoner på erosionskänslig mark		

Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för dammar för fosforavskiljning	LBE, lantbruk	
Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för våtmarker	LBE, lantbruk	
Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för miljöskyddsåtgärder inom jordbruket	LBE, lantbruk	
Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för Fånggröda och vårbearbetning	LBE, lantbruk	
Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för bevuxna skyddszoner	LBE, lantbruk	
Verka för omprövning av diknings-, sjösänkings- och invallningsföretag för att skapa eller återskapa våtmarker i jordbrukslandskapet	LBE, lantbruk	
Inom projektet Greppa Näringen genomföra rådgivning till lantbrukare för att minska övergödningen. Rådgivningen fokuseras i områden där övergödningen är mest utbredd. Greppa Näringen sker i samverkan med markägare och allmänhet för att hitta lösningar på övergödningproblemet lokalt.	LBE, lantbruk	MI, vatten
Värva ytterligare medlemmar till Greppa näringen i områden där övergödningen är utbredd.	LBE, lantbruk	
Verka för omprövning av diknings- och sjösänkingsföretag inför återskapande av våtmarker.	LBE, lantbruk	
Bedriva uppsökande verksamhet för att skapa eller återskapa våtmarker och fosforfällor i jordbrukslandskapet.	LBE, lantbruk	MI, vatten
Reglera/förbjuda utsläpp till luft och vatten från industrier vid tillståndsbeslut. <i>Under 2012 flyttades Länsstyrelsens prövning av miljöfarlig verksamhet till Uppsala län och dessa ärenden kommer att behandlas som samråd.</i>	MI, tillsyn och prövning	
Reglera/förbjuda utsläpp till luft och vatten från avloppsreningsverk vid tillståndsbeslut. <i>Under 2012 flyttades Länsstyrelsens prövning av miljöfarlig verksamhet till Uppsala län och dessa</i>	MI, tillsyn och prövning	

<i>ärenden kommer att behandlas som samråd.</i> - Integrera rening av bräddningar i reningsverkens utsläppsvillkor - Införa kväverening vid avloppsreningsverk		
Överklagande av ärenden från kommunerna avseende t.ex. enskilda avlopp, avloppsreningsverk, förorenade områden och tillstånd till verksamhet inom vattenskyddsområden (bergvärmepumpar osv).	ESU. jurist	
Ta fram en prioritering av vilka verksamhetsområden enligt Lagen om allmänna vattentjänster som är mest angelägna att bedriva tillsyn över	MI, tillsyn och provning	
Förelägga kommuner om att inrätta verksamhetsområden enligt Lagen om allmänna vattentjänster, där behoven är stora pga att övergödningsproblem finns.	MI, tillsyn och provning	
Uppdatera sammanställningen av utsläpp från avloppsreningsverk samt göra en utvärdering, t ex genom att se över vilka villkor som gäller och vad som mer kan göras för att minska utsläppen.	MI, tillsyn och provning	
Vägleda och förse kommunerna med underlag i arbetet med inventering och åtgärdande av enskilda avlopp.	MI, tillsyn och provning	MI, vatten, VM
Vägleda kommunerna i miljötillsyn inom jordbruket.	MI, tillsyn och provning,	LBE, VM
Driva på arbete för långsiktigt skyddade kantzoner kring sjöar och vattendrag genom riktlinjerna om hänsyn till vatten till Skogsstyrelsen.	MI, vatten	
Ge bidrag till LOVA- (LOkala VAttenvårds-) projekt som syftar till minskad övergödning.	MI, vatten	
Genom uppsökande verksamhet till länets kommuner, där det finns övergödningsproblem, upplysa och driva på arbetet med att anlägga våtmarker/fosfordammar på mark ägd av	MI, vatten	LBE, lantbruk

kommunen.		
Kartlägga och analysera vattnen för att se var övergödning förekommer och för att kvantifiera beting för att nå god status enligt ramdirektivet för vatten.	MI, vatten	
Övervaka de övergödda vattnen för att följa hur utvecklingen av övergödningen i länets vatten ser ut.	MI, vatten	
Utveckla de mätningar som görs enligt egenkontrollförfordningen (bl a samordnad recipientkontroll) för att bättre spegla övergödningssituationen.	MI, vatten	MI, tillsyn- och prövning
Delta i projekt där studier genomförs av åtgärdernas effekter, t ex Greppa fosfor .	MI, vatten	VM
Upprätta ett digitalt register över markavvattningsföretagen.	MI, vatten	
Utreda möjligheterna att avveckla/upphäva inaktiva markavvattningsföretag samt verka för detta.	MI, vatten	
Utveckla den förebyggande tillsynen vad gäller markavvattning (kontrollera att verksamheten bedrivs enligt beslut, ställa krav på miljöhänsyn).	MI, vatten	
Samråda kring tillstånd och dispens för markavvattning.	MI, vatten	
I Länsstyrelsens egna övergripande planer (t ex Länsplan, kommunikationsplan, Regional utvecklingsplan, miljömålets åtgärdsprogram) implementera miljö kvalitetsnormerna för vatten.	LK	
Ge bidrag till LONA- (LOkala NATurvårds-) projekt som får en positiv effekt i övergödda vatten.	NA, naturvård	MI, vatten
Samverka/samråda med Skogsstyrelsen om åtgärder inom skogsbruket för att förhindra läckage av näringsämnen	NA, naturvård	MI, vatten

- Tillsyn av skyddszoner vid avverkning av skog - Samråd vid skogsmarksgödsling - Samråd vid avverkning - Samråd vid skyddsdikning och dikesrensning - Förebyggande av markskador		
I yttrande över inkommande kommunala översikts- och detaljplaner, se till att hänsyn tas till miljö kvalitetsnormer för vatten.	SBE, plan	MI, vatten
Övergripande planera för åtgärder mot övergödning inom ramen för vattenmyndighetens åtgärdsprogram.	VM	
Söka bidrag för åtgärdsarbete hos Havs- och vattenmyndigheten.	MI, vatten	

Krav och styrande dokument

Följande krav och andra styrande dokument berör Länsstyrelsens arbete med miljöproblemet övergödning:

- Vattenförvaltningsförordningen (2004:660)
- Lag om allmänna vattentjänster (2006:412)
- Nitratdirektivet (91/676/EEG) om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket.
- Avloppsvattendirektivet (91/271/EEG)
- Landsbygdsprogrammet för Sverige 2007-2013
- BSAP (Baltic sea action plan), överenskommelse mellan Östersjöländerna att minska bland annat övergödningsproblemen.
- Förordning (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Havs och vattenmyndigheten beslutar om storleken på stödet.

- Förordning (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdssatsningen (LONA). Naturvårdsverket beslutar om stödets storlek.
- Tillsynsplan för Länsstyrelsen i Västmanlands län.
- Bevarandeplaner för Natura 2000-områden och beslut för naturreservat

Berörda enheter (och verksamhetsområden) inom Länsstyrelsen är:

- Landsbygdsenheten (lantbruk)
- Miljöenheten (vatten, tillsyn och provning)
- Naturvårdsenheten (naturvård)
- Samhällsbyggnadsenheten (plan)
- Enheten för stöd och utveckling (tidigare Förvaltningsenheten) (juridik)
- Vattenmyndigheten
- Ledningskansliet

Tvärsektoriellt samarbete om miljöproblemet övergödning inom länsstyrelsen sker på följande sätt:

- Samarbete förekommer i enskilda tillsyns- och provningsärenden inom Miljöenheten (tillsyn och provning, vatten) och med Landsbygdsenheten (lantbruk) och Naturvårdsenheten.
- Det juridiska stödet på Enheten för stöd och utveckling utnyttjas i all ärendehandläggning.
- Samarbete förekommer i enskilda remissärenden inom Miljöenheten (tillsyn och provning samt vatten) och med Landsbygdsenheten (lantbruk).
- Miljöenhetens (tillsyn och provning) plan för tillsynsvägledning tas fram i samarbete med Landsbygdsenheten (lantbruk) och övriga Miljöenheten (vatten).
- Det finns en ”jordbruksvattengrupp” som träffas ca sex gånger per år för att i första hand planera och genomföra arbetet med att återskapa våtmarker i jordbrukslandskapet. I gruppen ingår Miljöenheten (vatten), Landsbygdsenheten (lantbruk), Naturvårdsenheten (naturvård) och ibland Vattenmyndigheten.
- Inom miljömålsarbetet med målet Ingen övergödning involveras flera enheter. Det har varit Landsbygdsenheten (lantbruk) som ansvarat för

miljömålet (nu flyttat till Miljöenheten), men samarbete har krävts med framför allt Miljöenheten (vatten, tillsyn och provning).

- Internremisser genomförs vid framtagande av övergripande planer t ex Länsplan (Staben, tidigare Ledningskansliet).
- Miljöenheten (vatten) utnyttjar flitigt Vattenmyndighetens specialkompetens vad gäller övergödningsfrågor.

4.1.2 Fysiska förändringar

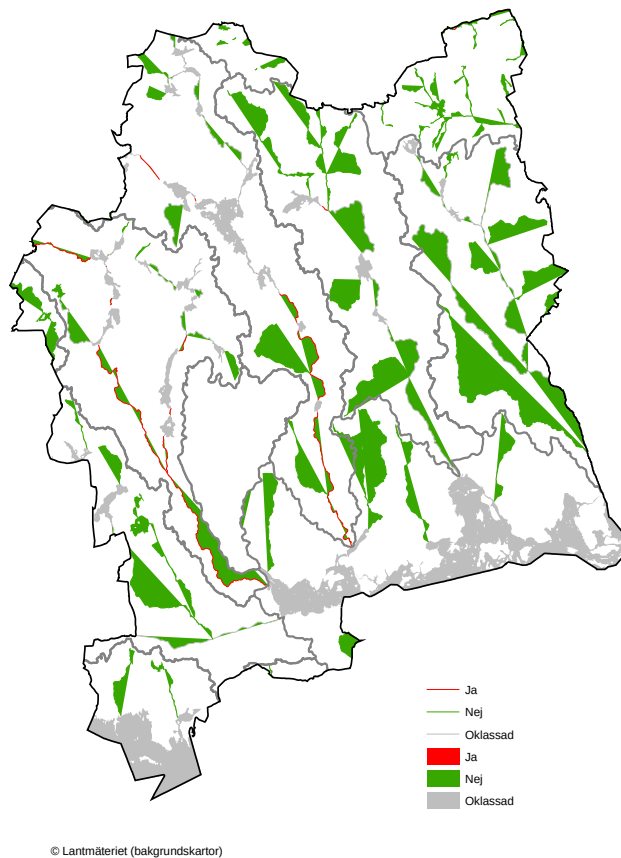
Det finns utbredda problem med fysiska förändringar i länets vatten. Fysiska förändringar är egentligen en samlingsbenämning på fyra olika miljöproblem – morfologiska förändringar, flödesförändringar, kontinuitetsförändringar samt vattenuttag. Fysisk påverkan innebär att vattnet har blivit påverkat av människan genom olika ingrepp som ändrar de naturliga förhållandena, t ex genom att förändra utseendet, vattennivåerna eller flödena. Fysiska förändringar påverkar sjöars och vattendrags ekologi genom att förändra miljöerna där de vattenlevande organismerna finns.

När det gäller miljöproblemen knutna till fysiska förändringar är de i varierande grad kartlagda i länet. Morfologiska förändringar och vattenuttag har kartlagts i väldigt liten utsträckning och presenteras därför inte som kartor i det här avsnittet. Däremot har vi en bättre uppfattning om var flödesförändringar och kontinuitetsförändringar förekommer.

Morfologiska förändringar innebär att vattnets naturliga fåra har rensats, rätats, kanaliserats eller invallats. Tolv sjöar och vattendrag av 188 i länet har bedömts ha detta miljöproblem, men miljöproblemet är alltså långt ifrån fullständigt kartlagt. Dessutom är detta ett miljöproblem som sannolikt är väldigt utbrett i de mindre vattendragen.

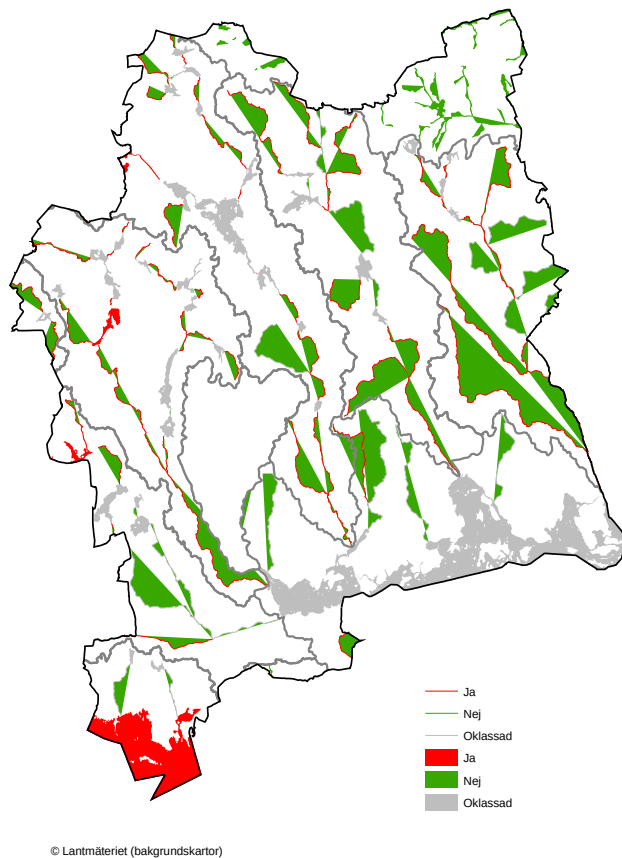
Vattenuttag påverkar vattennivåer och flöden och kan leda till torrläggning eller för låga flöden under känsliga tider t ex lekperioder för fisk. Någon systematisk kartläggning av vattenuttag i länet har inte gjorts.

Vattenreglering påverkar också vattennivåer och –flöden och kan leda till torrläggning eller för låga/höga flöden under känsliga tider t ex lekperioder. Miljöproblemet flödesförändringar finns i 19 vattendrag men inga sjöar (av 188) i länet. Även detta miljöproblem är dock bara delvis kartlagt (Figur 9).

Figur 9. Vattendrag som bedöms ha problem med "Flödesförändringar" i Västmanlands län.

Kontinuitetsproblem uppstår när t ex konstgjorda dammar, vägtrummor och fiskgaller hindrar vattenlevande organismer från att ta sig fram. Problem med kontinuitetsförändringar finns i 75 sjöar och vattendrag (av 188) i länet och är därmed ett av de mesta utbredda miljöproblemen (Figur 10).

Figur 10. Sjöar och vattendrag som bedöms ha problem (röda) med ”Kontinuitetsförändringar” i Västmanlands län.

Länsstyrelsens arbete mot miljöproblemet fysiska förändringar

Det finns ett antal åtgärder som Länsstyrelsen arbetar eller skulle kunna arbeta med för att motverka fysiska förändringar (Tabell 2). Länsstyrelsen har ett stort ansvar för detta miljöproblem, eftersom vi har relativt stor rådighet över många av åtgärderna som krävs. Följande av Länsstyrelsens uppgifter finns idag för att motverka miljöproblemet:

Tabell 2. Länsstyrelsens arbetsuppgifter för att motverka miljöproblemen inom fysiska förändringar.

Åtgärd	Ansvarig enhet	Andra delaktiga enheter
Ge fiskevårdsbidrag till fiskvägar, utsättningar, biotopvård m m	LBE, fiske	MI, vatten

Ge bidrag till återskapande av våtmarker	LBE, lantbruk	
Verka för omprövning av diknings- och sjösänkingsföretag inför återskapande av våtmarker	LBE, lantbruk	
Se över hur de mätningar som görs enligt egenkontrollförfordningen (bl a samordnad recipientkontroll) kan utvecklas för att bättre spegla de olika miljöproblemen.	MI, tillsyn och prövning	MI, vatten
Vid inkommande vattenverksamhetsärenden (anmälan, samråd, remisser av tillståndsprövningar till miljödomstolen etc) ta hänsyn till miljö kvalitetsnormerna för vatten och naturvärden i vattenmiljöerna och ställa krav på största möjliga miljöhänsyn.	MI, vatten	VM
Driva på arbete för långsiktigt skyddade kantzoner kring sjöar och vattendrag genom riktlinjerna om hänsyn till vatten till Skogsstyrelsen samt samverkan och samråd med Skogsstyrelsen om hänsyn till vattenmiljöer vid bl a avverkning	MI, vatten	
Upprätta ett digitalt register över markavvattningsföretagen	MI, vatten	
Utreda möjligheterna att avveckla/upphäva inaktiva markavvattningsföretag samt verka för detta	MI, vatten	
Utveckla den förebyggande tillsynen vad gäller markavvattning (kontrollera att verksamheten bedrivs enligt beslut, ställa krav på miljöhänsyn)	MI, vatten	
Ge bidrag till biologisk återställning i kalkade vatten	MI, vatten	

Ge bidrag till åtgärder för hotade vattenlevande arter enligt åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)	MI, vatten	
Bedriva tillsyn av dammar och dammsäkerhet	MI, vatten	
Se över och förbättra dammregistret, bl a slutföra damminventeringen i de östra delarna av länet	MI, vatten	
Samråda kring tillstånd och dispens för markavvattning	MI, vatten	
Samverkan med dammägare om att skapa fria vandringsvägar för fisk mm	MI, vatten	
Flera restaureringsprojekt, t ex vandringsvägar, bedrivs	MI, vatten	
Initiera kommunala projekt om fria vandringsvägar i mälarmynnande åar	MI, vatten	
Ta fram underlag för lämpliga åtgärder vid dammar	MI, vatten	
Utreda vad som gäller vid enskilda dammar för att se om det finns möjlighet att förelägga om utrivning eller miljöförbättrande åtgärder (RB57).	MI, vatten	
Kartlägga graden av fysiska förändringar i vattendrag genom t ex biotopkartering	MI, vatten	
Förbättra kartläggning och analys med avseende på miljöproblemen vattenuttag, morfologiska förändringar och flödesförändringar.	MI, vatten	
Driva på Skogsstyrelsen att diskutera implementeringen av riktlinjerna om hänsyn till vattenmiljöer samt se över hur hänsyn tagits i praktiken	MI, vatten	

Miljöenheten tar fram riktlinjer till Skogsstyrelsen som omfattar hänsyn till vattenmiljöer. NA ansvarar för att samla alla riktlinjer och förankra dessa med Skogsstyrelsen.	MI, vatten	NA, områdesskydd
Se över vilka samrådsärenden från Skogsstyrelsen som hanteras av NA respektive MI (när riktlinjerna är klara)	NA, områdesskydd	
Handläggning av strandskyddsdispenser inom skyddade områden	NA, tillsyn och prövning	
Granskning och eventuell överprövning av kommuners strandskyddsbeslut	NA, tillsyn och prövning	
Översyn av det utökade strandskyddet	NA, tillsyn och prövning	
Tillsynsvägledning för kommunerna för att tydliggöra vad som gäller för strandskyddet	NA, tillsyn och prövning	
Handläggning av vägärenden, byte av vägtrummor etc.	NA, tillsyn och prövning	MI, vatten
Biotopskydd, motverka igenläggning av öppna diken och bevarande av våtmarker.	NA, områdesskydd	

Krav och styrande dokument

Följande krav och andra styrande dokument berör Länsstyrelsens arbete med miljöproblemet fysiska förändringar:

- Vattenförvaltningsförordningen (2004:660)
- Miljöbalken 11 kap. Vattenverksamhet
- Miljöbalken 12 kap. 6 § Anmälan för samråd av jordbruk och annan verksamhet. T.ex. samråd vid anläggandet av viltvatten och dammar.
- Lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet
- Förordning (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.
- Kulturminneslagen (1988:950)

- Tillsynsplan enligt Miljöbalken år 2012, Länsstyrelsen i Västmanlands län
- Plan för restaurering av vattendrag i Västmanlands län 2009-2010
- Bevarandeplaner för Natura 2000-områden och beslut för naturreservat

Berörda enheter (och verksamhetsområden) inom Länsstyrelsen är:

- Miljöenheten (vatten)
- Landsbygdsenheten (fiske, lantbruk)
- Samhällsbyggnadsenheten (kultur)
- Naturvårdsenheten (tillsyn och prövning, områdesskydd)
- Enheten för stöd och utveckling (juridik)

Tvärsektoriellt samarbete om miljöproblemet fysiska förändringar inom länsstyrelsen sker idag på följande sätt:

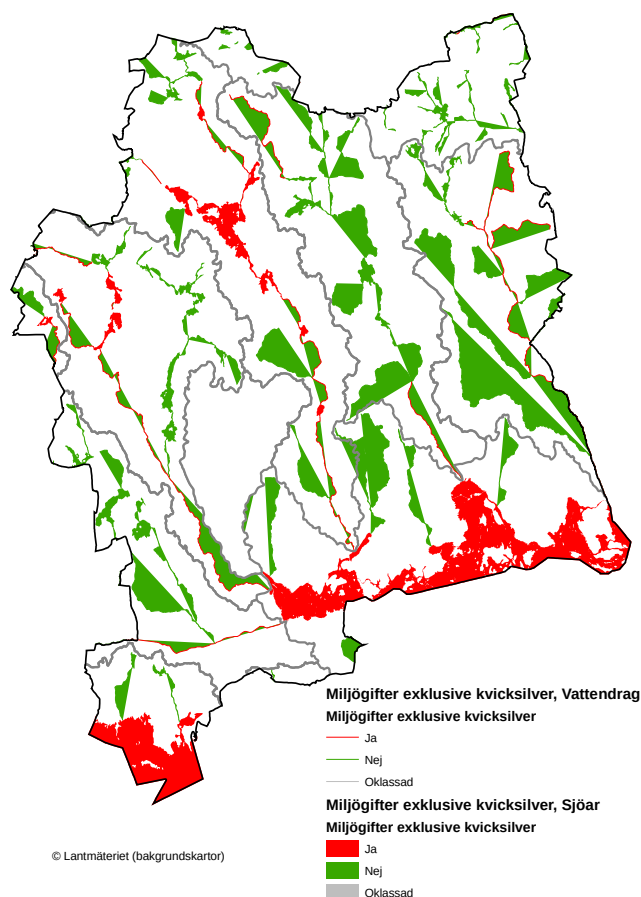
- Sedan 2008 finns en restaureringsgrupp med deltagare från Miljöenheten, Landsbygdsenheten (fiske), vid behov Enheten för stöd och utveckling (juridik), Naturvårdsenheten (naturvård), Samhällsbyggnadsenheten (kultur) och Vattenmyndigheten som träffas en gång per månad för att samordna arbetet med restaurering i vattendrag.
- Samverkan vid handläggning av enskilda ärenden

4.1.3 Miljögifter

Miljögifter är ämnen som har en skadlig inverkan på miljön när de släpps ut, t.ex. tungmetaller och bekämpningsmedel. De är giftiga, långlivade, tas upp av levande organismer och har en förmåga att spridas i miljön. Miljögifter tillförs ofta till sjöar och vattendrag genom diffusa källor såsom erosion och läckage från föroreningar och liknande, men miljögifter kan också tillföras vattnen genom punktkällor.

Förhöjda halter av kvicksilver i fisk finns i majoriteten av Sveriges sjöar och vattendrag och man räknar med att problemet kommer att finnas kvar under flera hundra år, trots stora insatser för minskade utsläpp. I länet har samtliga sjöar och vattendrag bedömts ha problem med för höga halter av kvicksilver. För att markera vattenförekomster som har problem med andra miljögifter än kvicksilver har bedömningar gjorts exklusive kvicksilver.

Miljögifter i sådana halter att god kemisk eller god ekologisk status inte nås är ett problem i vissa vatten i länet (Figur 11), 16 sjöar och 35 vattendrag (av 55 respektive 134) har bedömts ha miljöproblemet miljögifter. Många sjöar och vattendrag har inte undersökts varför antalet kan vara underskattat.

Figur 11. Sjöar och vattendrag som bedöms ha problem (röda) med ”Miljögifter (exkl kvicksilver)” i Västmanlands län.

Länsstyrelsens arbete mot miljöproblemet miljögifter

Det finns ett antal åtgärder som Länsstyrelsen arbetar med eller skulle kunna arbeta med för att motverka miljöproblem med miljögifter (Tabell 3). Länsstyrelsen har dock verksamheter som kan innebära en risk för att miljöproblemet med miljögifter förvärras, det gäller bifall till miljöfarliga verksamheter och utpekandet av vägar för farligt gods. Följande åtgärder som Länsstyrelsen arbetar med finns för att motverka problem med miljögifter i vatten:

Tabell 3. Länsstyrelsens arbetsuppgifter för att motverka miljöproblemet miljögifter.

Åtgärd	Ansvarig enhet	Andra delaktiga enheter
Juriststöd vid prövning och tillsyn miljöfarlig verksamhet	ESU, jurist	
Rekommendera lämpliga vägar och uppställningsplatser för farligt gods. Vid revideringen av lämpliga vägar med farligt gods ska hänsyn tas till vattnets status och risken för att vattnets status ska försämrast.	SBE	
Utfärda lokala trafikföreskrifter som avser förbud mot trafik med farligt gods (efter ansökan/begäran).	ESU	
Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för miljöskyddsåtgärder inom jordbruket	LBE, jordbruk	
Rådgivning om säkert växtskydd inom Greppa näringen	LBE, jordbruk	
Rådgivning inom ekologisk produktion (inom Landsbygdsprogrammet)	LBE, jordbruk	
Besprutningskurser och certifikat	LBE, jordbruk	
Tillsammans med MI, Vatten ta fram faktaunderlag för miljöfarliga verksamheter med utsläpp till vatten samt genomföra tillsynen utifrån faktaunderlaget om tillståndet enligt MB medger.	MI, tillsyn och prövning	MI, vatten
Utreda hur samarbetet mellan FO och Vatten kan förbättras vid utrivning av dammar och byggande av fiskvägar som berör förorenade sediment genom att skapa ett arbetsflöde med tydliga	MI, vatten	MI, förorenade områden

Provtagning av tungmetaller i anslutning till gruvor (enligt Lst Dalarnas modell där man utgår från t ex gamla gruvor och gruvavfallsdeponier)	MI, vatten	MI, förorenade områden
Tillsyn av föroreningsskadade områden	MI, förorenade områden	
Tillsynsvägledning till kommunernas miljöförvaltningar inom miljöfarlig verksamhet och föroreningsskador	MI, förorenade områden; tillsyn och prövning	
Utsläpp till och påverkan på vatten beaktas vid undersökningar och åtgärder av förorenade områden	MI, , förorenade områden och vatten	
Provtagning av prioriterade ämnen sker ibland genom screening inom den regionala miljöövervakningen. Särskilda satsningar med andra medel görs också sporadiskt.	MI, vatten	
Ta fram en digital miljöatlas för Mälaren (genom att sammanställa och digitalisera befintligt material) som även omfattar hantering av och prioritering vid olje- och miljöolyckor	RU, skydd och beredskap	
Skapa beredskap inför nystart av gruvnäringen i Bergslagen. Hur ska Länsstyrelsen behandla ärenden som kommer att komma?	SB, MI, RU	

Krav och styrande dokument

Följande krav och andra styrande dokument berör miljöproblemet miljögifter:

- Vattenförvaltningsförordningen (2004:660)
- Miljöbalken 9 kap. Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd
- Förordning (1989:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd
- Förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken

-
- Tillsynsplan (enligt Miljöbalken) 2012, Länsstyrelsen i Västmanlands län
 - Landsbygdsprogrammet för Sverige 2007-2013

Berörda enheter (och verksamhetsområden) inom Länsstyrelsen är:

- Miljöenheten (tillsyn och provning, föroreningsskador, vatten)
- Landsbygdsenheten (lantbruk)
- Enheten för stöd och utveckling (juridik)
- Regional utveckling (skydd och beredskap)

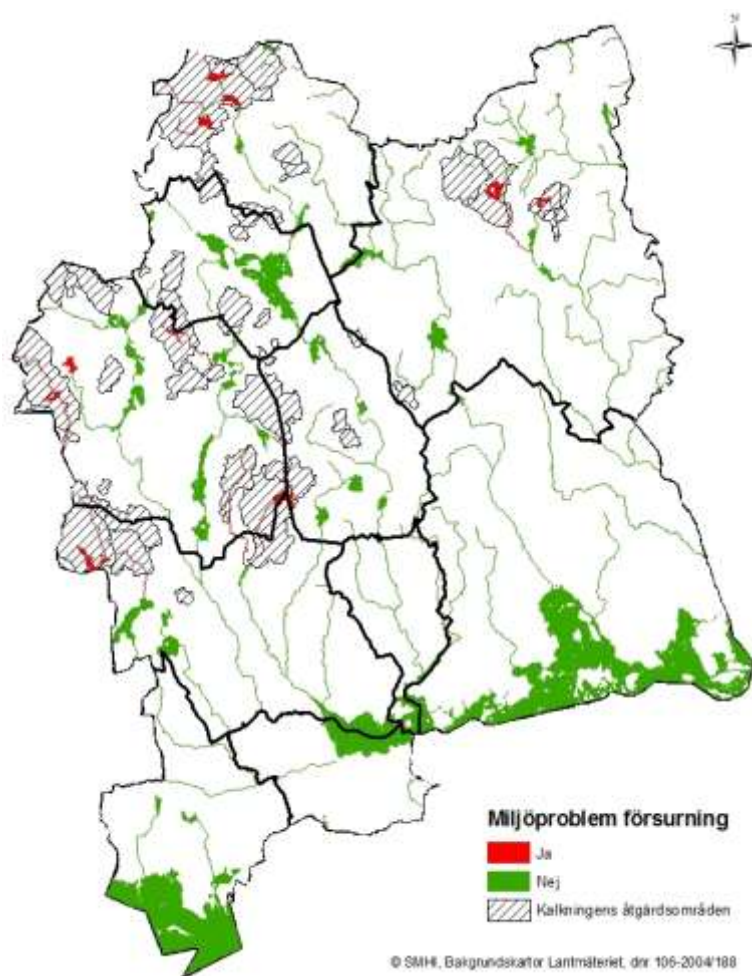
Tvärsektoriellt samarbete om miljöproblemet miljögifter inom länsstyrelsen sker på följande sätt:

- Inom Miljöenheten (vatten, tillsyn och provning, föroreningsskador) sker samarbete i tillsyns- och provningsärenden (inklusive förorenade områden). Även Enheten för stöd och utveckling (juridik) involveras i ärenden.
- Inom miljömålsarbetet med målet Giftfri miljö involveras framför allt Miljöenheten (vatten, föroreningsskador, tillsyn och provning), men även Landsbygdsenheten (lantbruk).

4.1.4 Försurning

Med försurning menas en pågående utveckling där pH-värdet i en sjö eller vattendrag sjunker lägre än vad som är naturligt. Orsaken till detta är nedfall av försurande luftföroreningar, främst svavel- och kväveföroreningar, men även skogsbruk och enskilda lokala utsläpp bidrar. Ett surt vatten slår ut många vattenlevande organismer. Ett sänkt pH leder till att många skadliga metaller lakas ur marken och når vattnet.

Försurning är fortfarande ett miljöproblem som förekommer i relativt stora delar av länet (Figur 12). Av vattenförekomsterna har 10 sjöar och 13 vattendrag bedömts ha försurningsproblem, men framför allt är mindre ”övriga vatten” drabbade. 74 sjöar och 20 vattendrag är målobjekt för kalkningen. Miljöproblemet försurning förekommer framför allt i länets sjöar och vattendrag som ligger relativt långt upp i avrinningsområdena, där markens buffringskapacitet är dålig och inte förmår neutralisera de försurande ämnen som ger upphov till försurningen.

Figur 12. Sjöar och vattendrag som bedömts ha problem med "Försurning" (röda) i Västmanlands län. Åtgärdsområden för kalkning (streckade områden) med försurningskänsliga sjöar och vattendrag visas också. Observera att kartan bara visar vattenförekomster och inte de mindre sjöar och vattendrag där försurning oftast förekommer.

Länsstyrelsens arbete mot miljöproblemet försurning

Länsstyrelsen arbetar med följande åtgärder mot miljöproblemet försurning:

Tabell 4. Länsstyrelsens arbetsuppgifter för att motverka miljöproblemet försurning.

Åtgärd	Ansvarig enhet	Andra delaktiga enheter
Ge bidrag till kalkning	MI, vatten	
Övervaka nedfall av försurande ämnen (krondroppsnätet och Luftvårdsförbundet)	MI, vatten	

Ge bidrag till biologisk återställning i kalkade vatten	MI, vatten	
Följa upp effekterna av kalkningen	MI, vatten	
Ytterligare elfisken i kalkade vatten (där fisken visar på sämre än god status trots att det kalkas)	MI, vatten	
Miljöenheten tar fram riktlinjer till Skogsstyrelsen som omfattar hänsyn till vattenmiljöer. NA ansvarar för att samla alla riktlinjer och förankra dessa med Skogsstyrelsen.	MI, vatten	NA, områdesskydd
Driva på Skogsstyrelsen att diskutera implementeringen av riktlinjerna om hänsyn till vattenmiljöer samt se över hur hänsyn tagits i praktiken i ett ärende	MI, vatten	
Se över vilka samrådsärenden från Skogsstyrelsen som hanteras av NA respektive MI (när riktlinjerna till är klara)	NA, områdesskydd	MI, vatten
Samverka och samråda med Skogsstyrelsen vid avverkningar i skogsmark	NA, naturvård och MI, vatten	
Begränsa utsläpp av miljöfarliga (försurande) ämnen vid tillståndsprövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter	MI, tillsyn och provning	

Krav och styrande dokument

Följande krav och andra styrande dokument berör miljöproblemet försurning:

- Vattenförvaltningsförordningen (2004:660)

- Förordning (1982:840) om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag. Havs- och vattenmyndigheten beviljar statsbidrag till länsstyrelserna.
- Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2001:18) och allmänna råd om kalkning av sjöar och vattendrag.
- Regional åtgärdsplan för kalkningsverksamheten i Västmanlands län.

Berörda enheter (och verksamhetsområden) inom Länsstyrelsen är:

- Miljöenheten (vatten, tillsyn och provning)
- Landsbygdsenheten (fiske)
- Naturvårdsenheten (områdesskydd)

Tvärsektoriellt samarbete om miljöproblemet förurning inom länsstyrelsen sker på följande sätt:

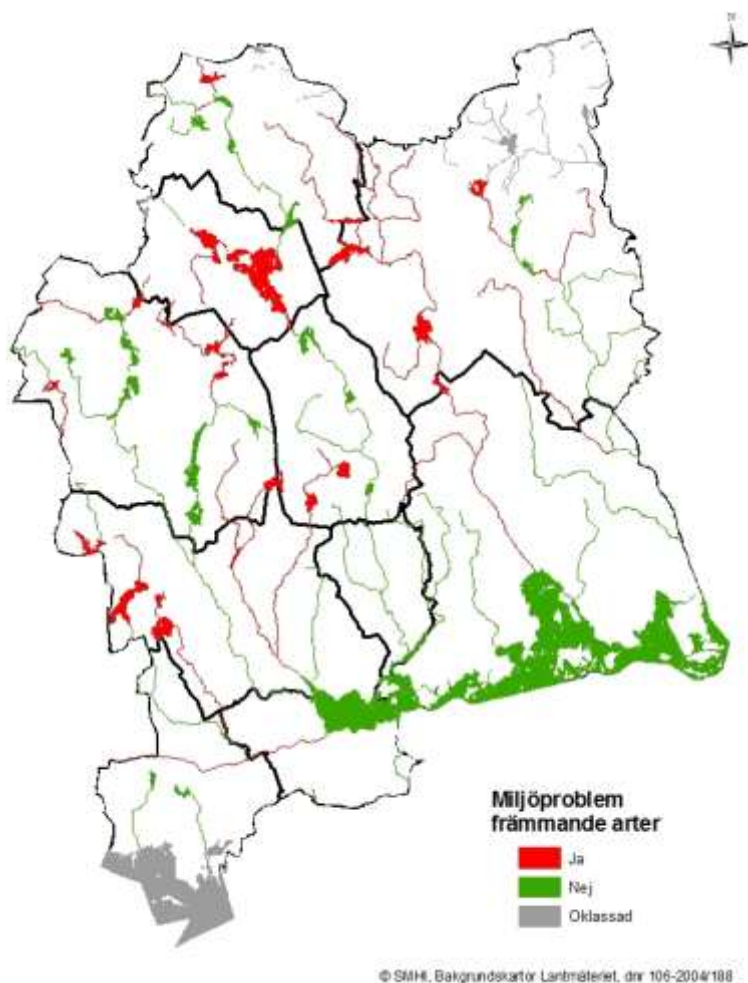
- Biologisk återställning planeras av Miljöenheten (vatten) i samarbete med Landsbygdsenheten (fiske)
- Kalkeffektuppföljning (fr a provfiske) planeras gemensamt av Miljöenheten (vatten) och Landsbygdsenheten (fiske).

4.1.5 Främmande arter

Till främmande arter räknas växter och djur som med människans hjälp har spridits utanför sitt naturliga utbredningsområde. Detta kan ha skett medvetet eller av misstag. Många gånger har detta visat sig ha stora negativa konsekvenser för miljön genom att ursprungliga arter konkurrerats ut eller drabbats av sjukdomar.

Statusklassningen av främmande arter bygger på om det finns någon främmande art i vattenförekomsten samt om denna påverkat ekosystemets naturliga växt- och djurliv. Den första klassningen, som genomfördes 2007-2009, utgick i Västmanlands län från förekomsten av signalkräfta där det tidigare funnits flodkräfta.

Främmande arter utgör ett miljöproblem i vissa delar av länet (Figur 13). 21 sjöar och 45 vattendrag (av 188) har bedömts ha problem med främmande arter. Det betyder att det är ett ganska utbrett miljöproblem. I länet finns dock begränsad kunskap både om vilka främmande arter som förekommer (utöver några få arter) och framför allt om vilka effekter de främmande arterna har på den ekologiska statusen i sjöar och vattendrag.

Figur 13. Sjöar och vattendrag som bedömts ha problem (rödmarkerade) med "Främmande arter" i Västmanlands län. I Mälarens västra del finns den främmande arten sjögull, detta framgår inte i bedömningen.

Länsstyrelsens arbete mot miljöproblemet främmande arter

De åtgärder som Länsstyrelsen har möjlighet att vidta för att förhindra miljöproblemet Främmande arter är bland annat följande:

Tabell 5. Länsstyrelsens arbetsuppgifter för att motverka miljöproblemet främmande arter.

Åtgärd	Ansvarig enhet	Andra delaktiga enheter
Ge fiskevårdsbidrag till fiskvägar, utsättningar, biotopvård m m. Inriktningen på bidragen tas fram i samarbete med MI, Vatten.	LBE, fiske	MI, vatten

Samverkan med och ge information till fiskevårdsområdesföreningar och fiskeklubbar	LBE, fiske	MI, vatten
Utreda Länsstyrelsens ansvar för främmande arter (i samverkan med kommunerna). Även se över ansvaret för och möjligheter till övervakning.	MI, vatten	ESU, jurist
Samråd (MB kap 11) innan fysiska åtgärder mot invasiva främmande vattenväxter (t ex sjögull)	MI, vatten	
Åtgärder inom biologisk återställning i kalkade vatten	MI, vatten	
Åtgärder för hotade arter (ÅGP) i vatten	MI, vatten	
Insamling av data från genomförda inventeringar samt genomföra nya undersökningar i syfte att kartlägga miljöproblemet främmande arter	MI, vatten	LBE, fiske
Ge bidrag till metodutveckling för bekämpning av främmande arter	VM	
Ge LONA-bidrag för bekämpning av invasiva arter.	NA	

Krav och styrande dokument

Följande krav och andra styrande dokument berör miljöproblemet främmande arter:

- Vattenförvaltningsförordningen (2004:660)
- Miljöbalken 8 kap. Särskilda bestämmelser om skydd för djur- och växtarter.
- Artskyddsförordningen (2007:845).
- Livsmiljödirektivet (92/43/EEG) om bevarandet av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

Berörda funktioner (och verksamhetsområden) inom Länsstyrelsen är:

- Landsbygdsenheten (fiske)

-
- Miljöenheten (vatten)
 - Vattenmyndigheten
 - Naturvårdsenheten (naturvård)

Tvärsektoriellt samarbete om miljöproblemet främmande arter inom Länsstyrelsen sker på följande sätt:

- Det finns inget särskilt forum idag för miljöproblemet främmande arter. Ett lämpligt forum för diskussion kring främmande arter är dock Art- och uppföljningsgruppen, bestående av representanter från bl a MI (vatten) och Naturvårdsenheten.

5 Enheternas vattenrelaterade arbetsuppgifter per enhet

I detta kapitel presenteras de vattenrelaterade uppgifter som Länsstyrelsen har, med utgångspunkt i enheterna samt länsledningen och Ledningsgruppen. För varje arbetsuppgift beskrivs om det är möjligt följande:

- Uppdraget och beskrivning av arbetsuppgiften
- Finansiering av arbetet
- Eventuella förändringar som kommer att påverka arbetet
- Vilka förbättringsmöjligheter och förslag på aktiviteter som finns

En viktig del i arbetet med att ta fram den här vattenstrategin är de förbättringsförslag som framkommit. För att genomföra dessa och andra vattenrelaterade förslag och aktiviteter har ett arbete under 2012 påbörjats där Miljöenhetens vattengrupp samordnat arbetet. Förslagen och aktiviteterna har sammanställts per enhet och därefter förfinats genom diskussion med respektive enhet. Listorna har sedan utgjort ett underlag vid verksamhetsplaneringen och i vissa fall lyfts in i denna. Förslagen och aktiviteterna som har diskuterats med respektive enhet har sedan åter lagts in i strategin under det här avsnittet om enheternas vattenrelaterade arbetsuppgifter. På så sätt finns nu samma listor i både planen och strategin.

Ett antal remissynpunkter som inte fanns med i listorna under hösten 2012 har därefter tillkommit, dessa markeras separat (kursiv stil) och bör tas med i nästa åtgärdsplan.

5.1 Staben (tidigare Ledningskansliet)

Stabens (tidigare Ledningskansliets) arbete som har anknytning till vatten är av övergripande karaktär i form av planer och program för länet och kan på så sätt ha betydande påverkan på vattenmiljöerna framför allt indirekt.

Samordning av miljömålsarbetet

Uppdraget att samordna miljömålsarbetet inom Länsstyrelsen har under strategins framtagande flyttats till Miljöenheten (läs mer under Miljöenheten).

Länsplanen och regional utvecklingsplan

Uppdrag och arbetsuppgifter

Beslut om att ta fram en länsplan har tagits av Västmanlands kommuner och landsting (VKL) och Länsstyrelsens ledning.

Västmanlands län har sedan i juni 2007 ett regionalt utvecklingsprogram (RUP). Länsstyrelsen ansvarade för att ta fram programmet i nära samarbete med Västmanlands kommuner och landsting. Programmet omfattar perioden 2007-2020 och visar vilka åtgärder som bedöms vara mest angelägna för att stärka länets utveckling och tillväxt.

Det övergripande målet för RUP är en hållbar regional utveckling och tillväxt i Västmanlands län. Programmet fungerar som ett paraply för andra regionala utvecklingsarbeten, exempelvis det regionala tillväxtprogrammet, strukturfondsprogram inom EU, länsplaner för infrastrukturuområdet, landsbygdsprogram och program inom miljöområdet samt inom socialt hållbar utveckling.

Som en vidareutveckling av den regionala utvecklingsplanen ska en länsplan för Västmanlands län tas fram. Planen ska vara färdig vid årsskiftet 2012/2013. Länsplanen ska förtydliga och prioritera vilka insatser som krävs för att nå en hållbar tillväxt i hela Västmanland. De utpekade prioriterade områdena i länsplanen är:

- Fysisk planering
- Infrastruktur och kommunikationer
- Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

De prioriterade områdena i länsplanen handlar inte primärt om vattenfrågor, men eftersom planen syftar till att utveckla länet genom en *hållbar utveckling* så finns ändå kopplingar. Av de utpekade prioriterade områdena har såväl den fysiska planeringen som infrastrukturfrågor och kommunikation direkt påverkan på vattenmiljöerna.

Planen är under framtagande och vattenfrågorna har i viss mån belysts under arbetets gång.

Finansiering

Arbetet med länsplanen finansieras av Länsstyrelsens ramanslag.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Information: Se över hur det nya intranätet kan fungera som ett stöd för att öka kunskapen om vilka frågor som ska återkopplas till vilken enhet.

Personal: Se över kompetensförsörjning och -planering för att hantera vattenrelaterade frågor.

5.2 Enheten för stöd och utveckling (tidigare Förvaltningsenheten)

Enheten har stödjande funktioner som utnyttjas vid det vattenrelaterade arbetet, t ex juridik- och upphandlingsstöd.

5.2.1 Juridik och ekonomi

Uppdrag och arbetsuppgifter

Det finns inga specifika uppdrag med koppling till det vattenrelaterade arbetet, eftersom verksamheten inom enheten främst stödjer handläggare inom vattenverksamhet, naturvård, miljöfarlig verksamhet och till viss del Vattenmyndigheten. Den stödjande funktionen ges framför allt i form av konkret rättslig rådgivning i enskilda ärenden. För dessa ändamål har Länsstyrelsen en särskild miljöjurist anställd. Vid prövningar av nya verksamheter och omprövningar av äldre verksamheter ska miljö kvalitetsnormer för vatten beaktas. Enheten (jurist) kan också biträda vid överklagandeprocesser.

Det vattenrelaterade arbetet omfattar en hel del upphandlingar av fr a konsulttjänster och även där har Enheten för stöd och utveckling en stödjande roll i enskilda ärenden men även generell handledning vid upphandling enligt lagen om offentlig upphandling (LOU).

Enheten för stöd och utveckling har hand om skyddsklassning – Utifrån inkomna anmälningar klassas dricksvattentäkter som skyddsobjekt.

Uttekande och beslut om farligt-gods-leder sker inom enheten.

Finansiering

De jurister och ekonomer som är stöd i de vattenrelaterade frågorna finansieras av ramanslaget.

Eventuella förändringar som kommer att påverka arbetet

Miljöprövningsdelegationen (MPD) har under 2012 flyttats från Länsstyrelsen i Västmanland och prövning av miljöfarlig verksamhet kommer att skötas av Länsstyrelsen i Uppsala. Detta gör att möjligheterna att påverka tillståndsbesluten och dess villkor förändras. Länsstyrelsen har dock fortfarande samma uppdrag och möjligheter att påverka i samrådsprocessen och som remissinstans.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Se över hur MKN för vatten tillämpas inom Länsstyrelsens verksamhetsområden.

Workshop om MKN för vatten - kunskapsläget, praxis så här långt, ärenden i huset och hur de hanterats (tre prejudicerande domar om dammar, Salas FÖP m fl)

Underlätta för enheterna att genomföra upphandling enligt LOU genom att ta fram rutiner och handledning för detta.

Juriststöd vid prövning och tillsyn miljöfarlig verksamhet.

Att ta fram rutiner och lämpliga standardtexter i olika typer av ärenden skulle underlätta och effektivisera arbetet på sikt. Ansvaret ligger på respektive enhet.

5.3 Landsbygds- och fiskeenheten

Inom Landsbygds- och fiskeenheten hanteras vattenrelaterade frågor genom att genomföra landsbygdsprogrammet, ge kurser och genomföra rådgivning, fisketillsyn, bidrag till fiskeåtgärder samt inventering av fisk- och kräftbestånd.

5.3.1 Landsbygd

Landsbygdsprogrammet

Uppdrag och arbetsuppgifter

Länsstyrelsen har av Jordbruksverket fått i uppdrag att genomföra länets landsbygdsprogram. Nuvarande landsbygdsprogram gäller från 2007 till 2013. I programmet finns olika stöd och ersättningar som ska stimulera till att utveckla landsbygden genom nya företag och nya varor och tjänster. Miljö och hållbar utveckling är också prioriterat i programmet. Länsstyrelsen kan välja att göra vissa prioriteringar i länets landsbygdsprogram, vilket också gjorts i Västmanland.

Landsbygdsprogrammets koppling till det vattenrelaterade arbetet gäller bland annat ersättningar för miljöåtgärder på landsbygden. Det finns möjlighet att få bidrag för t ex anläggning av våtmarker och fosfordammar, skyddszoner, odling av fånggrödor, dvs framför allt åtgärder som minskar läckaget av näringsämnen och bekämpningsmedel. Det går också att få bidrag till insatser för landskapets natur- och kulturmiljöer.

Genom landsbygdsprogrammet finns också möjlighet till rådgivning inom lantbruk och landsbygd. Länsstyrelsen erbjuder lantbrukare och landsbygdsboende olika kostnadsfria kurser, temadagar, fältvandringar, studiebesök samt enskild rådgivning för det egna företaget. Greppa näringen är en del av rådgivningen som syftar till att minska läckage av näringsämnen och växtskyddsmedel inom jordbruket samt att minska klimatpåverkan.

Landsbygdsenheten verkar också för anläggande eller återskapande av våtmarker i samarbete med Miljöenheten i fr a övergödda områden, enligt ett särskilt uppdrag. Uppsökande verksamhet genomförs genom att information riktas till markägare som visar intresse för att skapa våtmarker inom områden som har problem med övergödning. Den intresserade markägaren kan få stöd genom Landsbygdsprogrammet till anläggande och restaurering av våtmarker inom jordbruksmark, samt skötsel av våtmarker. Landsbygdsenheten har också varit delaktig arrangör av kurser om våtmarker.

Finansiering

Länsstyrelsens handläggare som arbetar med Landsbygdsprogrammet finansieras av ramanslaget samt delvis Landsbygdsprogrammet.

Eventuella förändringar som kommer att påverka arbetet

Nästa landsbygdsprogram ska gälla 2014-2020 och håller för närvarande på att utvecklas av Jordbruksverket.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för åtgärden reglerbar dränering. Förekommer inte.

Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för åtgärden bevuxna skyddszoner. Stängt för nyanslutning, medlen redan använda.

Handlägga "miljöinvesteringar" som t ex anläggningar för omhändertagande av lakvatten från ensilage, dränering av åkermark. Medlen är f t slut.

Breda uppsökande verksamhet till att omfatta även andra åtgärder med bättre ersättning, t ex anläggande av fosfordamm eller skyddszon på erosionskänslig mark.

Rikta rådgivning för våtmarker till områden som har övergödningsproblem, t ex genom att uppdatera våtmarksunderlaget med kartläggningen av övergödningsproblemet. Görs till stor del redan.

Utbilda och ge råd till lantbrukare inom Greppa näringen. Prioriterat att följa upp befintliga medlemmar framför att värva nya. Områden för Greppa prioriterade utifrån vattenförvaltningen (t ex Isätrabäcken och Hjulbäcken).

Bedriva uppsökande verksamhet för att skapa eller återskapa våtmarker och fosforfällor i jordbrukslandskapet. Medel finns fram till 2015.

Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för åtgärden bevuxna skyddszoner på erosionskänslig mark.

Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för åtgärden dammar för fosforavskiljning. Ökat fokus 2014.

Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för åtgärden våtmarker. Ökat fokus 2014.

Rikta rådgivning för Greppa näringen till områden som har övergödningsproblem. Görs till stor del redan, men kan göras mer.

Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för åtgärden Miljöskyddsåtgärder inom jordbruket. Medlen är förbrukade.
Inom Landsbygdsprogrammet ge ekonomiskt stöd för åtgärden Fånggröda och vårbearbetning. Pågår i liten skala.
Värva ytterligare medlemmar till Greppa näringen i områden där övergödningen är utbredd. F n nedprioriterad till förmån för uppföljning hos befintliga medlemmar.
Verka för omprövning av diknings- och sjösänkingsföretag inför återskapande av våtmarker. Osäkert vad som kan uppnås.
Ta fram ett helhetspaket med information om åtgärder i det nya Landsbygdsprogrammet.
Rådgivning om växtskyddsmedel inom Greppa näringen.
Rådgivning inom ekologisk produktion (inom Landsbygdsprogrammet).
Besprutningskurser och certifikat. Eventuellt mer kurser 2014
Översyn ("förbättringsprojekt") av hur man kan föga samman arbetet med våtmarker och andra åtgärder, Greppa och lokal samverkan. Se över rutiner, ansvar och prioriteringar. Eventuellt försvinner Greppa, då är detta inte aktuellt.

5.3.2 Fiske

Uppdrag och arbetsuppgifter

Landsbygdsenhetens fiskefunktion ska verka för fiskets och vattenbrukets utveckling och för en god fiskevård. För arbetet med fiskefrågorna finns både uppdrag som är ”fasta”, men särskilda uppdrag kommer vissa år i regleringsbrevet.

I arbetet med fiske ingår följande uppgifter:

- inventera och beskriva länets fisk- och kräftbestånd.
- svara för information om gällande fiskebestämmelser och fakta om fisket i Västmanlands län.
- sköta frågor som berör EU-stödet till fisket och vattenbruket, stödet till fisketillsyn och fiskevård, yrkesfiskelicenser, tillstånd och dispenser för yrkesfiskare, tillstånd att utplantera fisk och kräftor, anlägga fiskodling, fiskevårdsfrågor, inrättande av fiskevårdsområden och fisketillsyn mm.
- motverka skadliga ingrepp i fiskevatten.
- samordna länsövergripande fiskefrågor rörande Mälaren och samverka med övriga berörda län när det gäller fiskefrågor i Hjälmaren och i Dalälven.

- motverka spridning av kräftpest och fisksjukdomar.
- bevaka fiskets och fiskevårdens intressen i samhällets fysiska planering.
- verka för att fisketurismen i länet utvecklas.
- i samverkan med övriga intressenter arbetar fiskefunktionen också med fiskevård i praktiken och med biologisk återställning i länets vatten.

Utöver dessa uppgifter har länsstyrelsens fiskeexpert tidigare bidragit till Vattenmyndighetens arbete med fiskefrågor, t ex att peka ut s k fiskefria områden.

Länsstyrelsen i Västmanland har en samordnande roll när det gäller Mälaren, vilket innebär bl a att söka fiskevårdsmedel, driva gemensamma projekt och att hålla register över yrkesfiskare. Samordningen avser de fyra länsstyrelserna runt Mälaren.

Finansiering

Arbetet med fisk- och fiskefrågorna finansieras av ramanslaget.

Eventuella förändringar som kommer att påverka arbetet

Två pensionsavgångar under 2012 inom fiske har ersatts av en tjänst, vilket gör att verksamheten krympt.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Ge fiskevårdsbidrag till fiskvägar, utsättningar, biotopvård m m. Inriktningen på bidragen ska tas fram i samarbete med MI, Vatten.

Skapa en nära samverkan mellan länsfiskekonsulenten och MI och VM. Föra en tät dialog för att beakta vattenförvaltningens krav och arbetet med att förbättra situationen för länets hotade arter i vatten i arbetet med att utveckla fisket som näring. Även tillsammans definiera vad som är ett hållbart fiske (dvs som kan gå hand i hand med strävanden att uppnå god ekologisk status samtidigt som man underlättar för länets hotade arter genom olika restaureringsinsatser).

Samverkan med och information till fiskevårdsområdesföreningar och fiskeklubbar.

Ytterligare förslag (ej inlyfta i åtgärdsplanen):

Ta fram en strategi för användningen av fiskeavgiftsmedel.

5.4 Miljöenheten

Miljöenheten är (förutom Vattenmyndigheten) den enhet som hanterar flest vattenrelaterade frågor på Länsstyrelsen. Inom enheten finns både tillsyns- och provningsgruppen, FO-gruppen och vattengruppen som alla arbetar med vattenfrågor. Dessutom har nu enheten åter ansvaret för samordning av miljömålsarbetet inom Länsstyrelsen.

5.4.1 Vattengruppen

Flertalet av Vattengruppens arbetsuppgifter är direkt kopplade till vattenförvaltningens mål. Inom Vattengruppen finns beredningssekretariatet med uppgift att bistå vattenmyndigheterna i Norra Östersjöns distrikt och Bottenhavets distrikt med underlag. Flera av gruppens medarbetare är också ansvariga för miljömål, som också syftar till en bättre vattenmiljö. Kalkning, vattenverksamhet, vattenskyddsområden, skydd och restaurering av vatten, havsmiljöarbete och miljöövervakning hanteras också av gruppen.

Uppdrag och arbetsuppgifter

Uppdraget att arbeta med vattenförvaltning enligt vattendirektivet finns i vattenförvaltningsförordningen, Länsstyrelseinstruktionen och medlen för arbetet fördelas via Havs- och vattenmyndigheten. Det finns också uppdrag i regleringsbrevet som rör vattenförvaltningen (i 2012 års regleringsbrev punkt nr 55). Dessutom har Vattengruppen genom vattenmyndigheternas åtgärdsprogram fått åtgärder att genomföra genom särskilda beställningar. Samordningsansvaret för Länsstyrelsens genomförande av åtgärdsprogrammet ligger på Vattengruppen. En av åtgärderna (åtgärd 30) är att ta fram en plan för Länsstyrelsens åtgärdsarbete. Utöver åtgärdsprogrammet får beredningssekretariatet beställningar från vattenmyndigheterna för genomförande av uppdrag inom vattenförvaltningen.

Utifrån önskemål från bland annat tillsyns- och provningsgruppen och arbetsgruppen för föroreningsskador gör Vattengruppen också bedömningar av påverkan på vattnet av olika verksamheter. Detta görs i första hand i samband med handläggning av miljöskyddsärenden samt ärenden som rör föroreningsskador.

De arbetsuppgifter inom vattenförvaltningen som beredningssekretariatet framför allt hanterar är:

- Kartläggning och analys
- Övervakning
- Åtgärder
- Samverkan

Vattengruppen ansvarar i dagsläget för fyra av de vattenrelaterade miljömålen; Levande sjöar och vattendrag, Bara naturlig försurning, Ingen övergödning och Grundvatten av god kvalitet. Uppdraget att genomföra miljömålen finns i

länsstyrelseinstruktionen och arbetet samordnas nu även av Miljöenheten (tidigare av Ledningskansliet). Ansvaret för respektive miljömål innebär i första hand att delta på interna möten, följa upp och att rapportera arbetet. Eftersom målåret för miljömålets delmål har passerats, behöver nya delmål sättas och åtgärder föreslås.

Vattengruppen ansvarar också för några av åtgärderna som miljömålsarbetet medför. För genomförande av miljömålet Levande sjöar och vattendrag, delmål om skydd och restaurering av vatten, har Länsstyrelsen under perioden 2005-2009 kunnat söka särskilda medel från Naturvårdsverket för restaurering av värdefulla vatten. Arbetet har genomförts av Vattengruppen i samarbete med andra enheter. Nu finns inte möjligheten att söka medel från Naturvårdsverket längre utan åtgärdsarbetet finansieras med medel för biologisk återställning och åtgärder för hotade arter samt med vissa projektmedel från Havs- och vattenmyndigheten. Arbetet med skydd av värdefulla vattenmiljöer genomförs genom att en representant från Vattengruppen samarbetar med Naturvårdsenheten, för att bevaka områdesskydd av vatten. De arbetsuppgifter som miljömålet Levande sjöar och vattendrag medför är:

- Planera, samordna och leda arbetet med restaurering av värdefulla vattenmiljöer internt och externt
- Hitta finansieringsmöjligheter till restaureringsprojekten
- Initiera och samarbeta med bland annat kommuner kring LOVA- och LONA-projekt
- Initiera och samarbeta med Mälarenergi kring frivilliga insatser
- Samarbeta med Naturvårdsenheten kring bildande av naturreservat och andra typer av långsiktigt skydd för värdefulla vattenmiljöer
- Samarbeta med Naturvårdsenheten kring skötsel och förvaltning av värdefulla vattenmiljöer som ligger inom naturreservat
- Uppföljning av restaureringsåtgärder och höga naturvärden i värdefulla vattenmiljöer

Vattengruppen är också ansvarig för den kalkning som görs i länet och handlägger kalkningsbidrag till kommunerna som är huvudmän för verksamheten. Dessutom följs effekterna av kalkningen upp genom kalkeffektuppföljningen, vilket innebär provtagning och analys av vattenprover och biologi.

Utöver kalkningen genomförs också biologisk återställning i kalkade vatten, också på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten. Åtgärderna syftar till att få tillbaka ett ekosystem som liknar det som fanns innan problemen med försurning uppstod. Återställningen innebär framför allt biotopvårdande åtgärder och återintroduktion av utslagna arter. När det gäller utsättning av fisk ansvarar Landsbygdsenheten för detta arbete.

Vattengruppen sköter också den vattenrelaterade regionala miljöövervakningen, som genomförs på uppdrag från Havs- och vattenmyndigheten. Miljöövervakningen bedrivs enligt en särskild plan som gäller 2009-2013.

Miljöövervakningen innebär genomförande av undersökningar i vatten, dels som konsultuppdrag (växtplankton, påväxtalger, bottenfauna, vattenkemi), men även till viss del eget genomförande (vattenväxter, fisk, vattenkemi). Den regionala miljöövervakningen samordnas i väldigt stor utsträckning med vattenförvaltningens ”kartläggning och analys” och ”övervakning” och kalkeffektuppföljning samt även de fiskinventeringar som görs av Landsbygdsenhetens fiskefunktion.

Länsstyrelsens uppdrag inom området vattenverksamhet är definierat i miljöbalken. Tidigt samråd och beslut om miljöpåverkan är obligatoriska uppgifter för Länsstyrelsen vid prövning i vattenmål vid Mark- och miljödomstolen. Deltagandet i huvudförhandlingar i vattenmål är en viktig uppgift för Länsstyrelsen och Länsstyrelsen är också operativ tillsynsmyndighet för vattenverksamhet och handlägger anmälningar om vattenverksamhet.

Länsstyrelsen har ansvar för tillsyn och fastställande av vattenskyddsområden för dricksvattenproduktion, även detta ansvar ligger inom Vattengruppen. Fastställande av vattenskyddsområde sker efter att huvudmannen för vattentäkten begärt det. Länsstyrelsen har sedan ansvaret för att se till att de fastställda bestämmelserna inom området följs. Tillsynen sker i dagsläget endast händelsestyr, dvs utifrån inkommande ärenden.

De senaste åren har nya arbetsuppgifter hamnat på Länsstyrelsen med anledning av ett omfattande havsmiljöarbete. Uppdragen ligger på Vattengruppen (och delvis på LBE) och görs på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten (innan dess Naturvårdsverket). LOVA-bidrag (LOkala VAttenvårdsprojekt) har sedan 2010 fördelats till projekt som minskar övergödningen i länets vatten genomförda av kommuner och organisationer. Dessa medel har inför 2013 dragits in. Dessutom bedrivs uppsökande verksamhet för att (åter)söka våtmarker i landskapet. Arbetet sker i nära samarbete mellan Miljöenheten och Landsbygdsenheten och innebär kontakter med markägare som kan vara intresserade av att anlägga våtmarker eller göra andra åtgärder på jordbruksmark som kan hindra övergödningen. Ett exempel på en kommun som Länsstyrelsen löpande samarbetar med är Västerås, där möten genomförs vid behov.

Finansiering

Finansiering av arbetet inom vattengruppen är till viss del ramanslag men till största del sakanslag. Externa medel finns för vattenförvaltning, miljöövervakning, kalkning, LOVA, våtmarksskapande och dammtillsyn. Huvuddelen av medlen kommer ifrån Havs- och vattenmyndigheten. Möjligheten att söka och få medel från Havs- och vattenmyndigheten för att driva projekt har blivit sämre det senaste året, på grund av besparingskrav hos Havs- och vattenmyndigheten. De externa medlen används i olika utsträckning för personalkostnader.

Tidigare har medlen från Havs- och vattenmyndigheten varit öronmärkta för olika ändamål (t ex vattenförvaltning, fiskeförvaltning), numera fördelas dock medlen internt på Länsstyrelsen. Detta ställer större krav på en genomtänkt strategi för hur arbetet ska bedrivas.

Eventuella förändringar som kommer att påverka arbetet

Under 2013 minskar anslaget från Havs- och vattenmyndigheten. LOVA-medel går inte längre att söka.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Utveckla ett samordnat miljöövervakningsprogram som samordnar insatser för vattenförvaltning, regional miljöövervakning och kalkeffektuppföljning samt övervakning i skyddade områden. Programmet bör kommuniceras med FO för samverkan och ytterligare insatser vad gäller upphandling och provtagning.

Vid inkommande vattenverksamhetsärenden (anmälan, samråd, remisser av tillståndsprövningar till miljödomstolen etc) ta hänsyn till miljökvalitetsnormerna för vatten och naturvärden i vattenmiljöerna och ställa krav på största möjliga miljöhänsyn.

Utreda Länsstyrelsens ansvar för främmande arter (i samverkan med kommunerna). Även se över ansvaret för och möjligheter till övervakning.

Vid behandling av en anmälan om vattenverksamhet väga in hur åtgärderna påverkar vattnets status. Eftersom vattnets status inte får försämrats kan en påverkan på vattnet vara ett motiv till att avslå ansökan.

Förbättra återkopplingen om resultaten av vattenundersökningarna, så att de kan tas bättre till vara.

Utreda hur samarbetet mellan FO och Vatten kan förbättras vid utrivning av dammar och byggande av fiskvägar som berör förorenade sediment genom att skapa ett arbetsflöde med tydliga avstämningpunkter.

Kartläggning och analys (vattenundersökningar, statusklassning, påverkansanalys etc). Alla bedömningar av status, påverkan, miljöproblem och risk ska uppdateras under 2013. Vattenundersökningarna sker löpande.

Följa upp hur arbetet med några av åtgärderna i åtgärdsplanen går under året.

Ta fram åtgärdsunderlag till VM:s nästa åtgärdsprogram.

Driva på Skogsstyrelsen att diskutera implementeringen av riktlinjerna om hänsyn till vattenmiljöer samt se över hur hänsyn tagits i praktiken i ett ärende.

Arbeta med Dataförsörjningsprojektet.

Utreda vad som gäller vid enskilda dammar för att se om det finns möjlighet att förelägga om utrivning eller miljöförbättrande åtgärder (enligt Regleringsbrevets uppdrag 57).

Utreda hur vattnets status i olika områden skulle påverkas av översvämningar och olyckor. Se över vilka miljöfarliga verksamheter och FO som skulle påverkas av ev översvämningar.

Förbättra kartläggning och analys med avseende på miljöproblemen vattenuttag, morfologiska förändringar och flödesförändringar.

Utveckla en plan för tillsyn av vattenskyddsområden. I dagsläget sker bara händelsestyrd tillsyn.

Ytterligare elfisken i kalkade vatten (där fisken visar på sämre än god status trots att det kalkas).

Provtagning av tungmetaller i anslutning till gruvor (enligt Lst Dalarnas modell där man utgår från t ex gamla gruvor och gruvavfallsdeponier).

Miljöenheten tar fram riktlinjer till Skogsstyrelsen som omfattar hänsyn till vattenmiljöer. NA ansvarar för att samla alla riktlinjer och förankra dessa med Skogsstyrelsen.

Driva på arbete för långsiktigt skyddade kantzoner kring sjöar och vattendrag genom riktlinjerna om hänsyn till vatten till Skogsstyrelsen.

Samråd (MB kap 11) innan fysiska åtgärder mot invasiva främmande vattenväxter (sjögull).

Ge bidrag till kalkning av sjöar för att minska försurningen.

Ge bidrag till biologisk återställning i kalkade vatten.

Följa upp effekterna av kalkningen.

Vägleda kommunerna i miljötillsyn inom jordbruket (tillsynsvägledning).

Kartlägga och analysera vattnen för att se var övergödning förekommer och för att kvantifiera beting för att nå god status enligt ramdirektivet för vatten. Omfattar även övervakning.

Delta i projekt där studier genomförs av åtgärdernas effekter, t ex Greppa fosfor (Fiholm).

Samverka med markägare och allmänhet inom mindre avrinningsområden, för att hitta lösningar på övergödningproblemet.

Ge bidrag till åtgärder för hotade vattenlevande arter enligt åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP).

Åtgärder inom biologisk återställning i kalkade vatten.

Samverkan internt och externt för att driva vattenförvaltningsarbetet.

Arbeta med ÅGP (Åtgärdsprogram) för hotade arter i vatten.

Ge bidrag till LOVA- (LOkala VAttenvårds-) projekt som syftar till minskad övergödning.

Återrapportera till Vattenmyndigheterna om arbetet enligt åtgärdsprogram 2009.

Insamling av data från genomförda inventeringar samt genomföra nya undersökningar i syfte att kartlägga miljöproblemet Främmande arter.

Se över och förbättra dammregistret.

Kartlägga graden av fysiska förändringar i vattendrag genom t ex biotopkartering.

Upprätta ett digitalt register över markavvattningsföretagen.

Utreda möjligheterna att avveckla/upphäva inaktiva markavvattningsföretag samt verka för detta.

Utveckla den förebyggande tillsynen vad gäller markavvattning (kontrollera att de verksamheten bedrivs enligt beslut, ställa krav på miljöhänsyn).

Slutföra damminventeringen i de östra delarna av länet (bl a Sagåns avrinningsområde).

Samråda kring tillstånd och dispens för markavvattning.

Bedriva tillsyn av dammar och dammsäkerhet.

Ta fram underlag för lämpliga åtgärder vid dammar.

Starta flera restaureringsprojekt, t ex vandringsvägar.

Initiera kommunala projekt om fria vandringsvägar i mälarmynnande åar.

Samverkan med dammägare om att skapa fria vandringsvägar för fisk mm.

Provtagning av prioriterade ämnen sker ibland genom screening inom den regionala miljöövervakningen. Särskilda satsningar med andra medel görs också sporadiskt.

Utveckla en enhetsgemensam rutin för hantering av anmälningsärenden där bl a miljökvalitetsnormerna för vatten och luftutsläpp av försurande ämnen ingår.

Under 2012 har ett förbättringsprojekt bedrivits av miljöenheten i samverkan med flera andra enheter kring hur provningsärenden om våtmarker och fosfordammar som internremissas ska kunna hanteras inom en rimlig tid. Processen som projektet resulterade har förankrats och diskuteras med berörda enheter.

Finslipning återstår och därefter ska beslut tas av ledningen. Syftet är att få fram en rutin och testa denna.

Övervaka nedfall av försurande ämnen (krondroppsnätet och Luftvårdsförbundet)

Ytterligare förslag (ej inlyfta i åtgärdsplanen):

Det bör finnas en tydligare ansvarsfördelning avseende att söka externa medel för vattenrelaterade projekt. Miljöenheten bör delta i arbetet.

Länsstyrelsen ska enligt Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram verka för omprövning av tillståndspliktiga verksamheter enligt bl a 11 kap MB. En miniminivå kan vara att uppmärksamma vad som kommer ut av offentliga utredningen om vattenkraft och markavvattning i miljöbalken.

Samverka med VM kring utformning av åtgärder i ÅP. Så att de styrmedel/åtgärder som föreslås verkligen är användbara och leder till förbättringar i miljön.

Tillsammans med Landsbygds- och fiskeenheten (och VM) utveckla ett hållbart fiske i länet.

Uppmuntra kommunerna att söka LONA.

Samverka kring inventering och uppföljning i limniska miljöer i skyddade områden.

Verka för att samtliga naturtypsklassade vatten i skyddade områden blir vattenförekomster och att data läggs in i VISS:

5.4.2 Tillsyns- och provningsgruppen

Inom tillsyns- och provningsgruppen hanteras vattenrelaterade frågor genom tillsyn, (provning,) och tillsynsvägledning.

Uppdrag och arbetsuppgifter

Tillsyn och provningsgruppen har en viktig del i åtgärdsarbetet med miljögifter och övergödning eftersom Länsstyrelsen har tillsyn över några av de större verksamheterna med påverkan på vattenmiljön. Tillsyn och provningsgruppen granskar också kontrollprogram. I dessa kan verksamheternas utsläpp övervakas i förhållande till vattnets status och gällande miljökvalitetsnormer.

Det är också tillsyns- och provningsgruppen som ansvarar för att ta fram Länsstyrelsens tillsynsplan enligt Miljöbalken. Planen tar numera upp all tillsyn som bedrivs enligt Miljöbalken, även den som görs på Naturvårdsenheten och i Vattengruppen.

Ansaret för prövning av miljöfarlig verksamhet försvann 1 juni 2012 från Länsstyrelsen i Västmanlands län och handläggs nu av Uppsala län. Vid arbetet med tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet beaktas verksamheternas utsläpp till och påverkan på vattenförekomster.

Finansiering

Verksamheten i Tillsyn och prövningsgruppen finansieras till största delen av ramanslag, men även av lite medel från Seveso.

Eventuella förändringar som kommer att påverka arbetet

Miljöprövningsdelegationens flytt till Uppsala under 2012 gjorde att resurserna minskade till prövningsärenden.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Ta fram en prioritering av vilka verksamhetsområden enligt Lagen om allmänna vattentjänster som är mest angelägna att bedriva tillsyn över (i befintligt underlag). Underlag inhämtas från kommunerna. Prioriteringen bör göras i samarbete med MI, Vatten.

Tillsammans med MI, Vatten ta fram faktaunderlag för miljöfarliga verksamheter med utsläpp till vatten samt genomföra tillsynen utifrån faktaunderlaget om tillståndet enligt MB medger.

Uppdatera sammanställningen av utsläpp från avloppsreningsverk samt gör en utvärdering, t ex genom att fundera över vilka villkor som gäller och vad som mer kan göras för att minska utsläppen. Möjligen kan man skala upp projektet till hela distriktet i samarbete med VM.

Skapa rutiner för samråd inför tillståndsprövningar inklusive beslut om betydande miljöpåverkan. Bevaka att vattenaspekterna kommer med (t ex utsläpp till vatten, utsläpp av försurande ämnen).

Se över behovet av att tillsynsvägleda kommunerna om att de ska förelägga verksamhetsutövare om att söka nya tillstånd för miljöfarlig verksamhet, t ex utifrån sammanställningen av utsläpp från avloppsreningsverk eller Lst Dalarnas projekt om sammanställning av miljörapporter.

Se över behovet av att driva på omprövning av tillstånd för miljöfarlig verksamhet inom ramen för tillsyn, t ex utifrån sammanställningen av utsläpp från avloppsreningsverk eller Lst Dalarnas projekt om sammanställning av miljörapporter.

Se över hur de mätningar som görs enligt egenkontrollförordningen (bl a samordnad recipientkontroll) kan utvecklas för att bättre spegla de olika miljöproblemen.

Bidra med underlag för bedömning av vattnets status och till fördjupade åtgärdsunderlag genom bl a information om punktkällor.

Utveckla standardtexter i tillsynsärenden som berörs av miljökvalitetsnormer för vatten.

Utveckla en enhetsgemensam rutin för hantering av anmälningsärenden där bl a miljökvalitetsnormerna för vatten och luftutsläpp av försurande ämnen ingår.

Öka kunskapen kring omfattningen av de vattenuttag som görs i länet inom olika miljöfarliga verksamheter och hur detta påverkar vattenmiljön.

Skapa rutiner för tillståndsprövningar inkl hantering av remisser. Bevaka att vatten- och luftaspekterna kommer med (t ex utsläpp till vatten, luftutsläpp av försurande ämnen).

Vägleda och förse kommunerna med underlag i arbetet med inventering och åtgärdande av enskilda avlopp (tillsynsvägledning)

Förelägga kommuner om att inrätta verksamhetsområden enligt Lagen om allmänna vattentjänster, där behoven är stora pga att övergödningssproblem finns.

5.4.3 FO-gruppen

Inom FO-gruppen hanteras vattenrelaterade frågor genom arbetet med föroreningsskador. Nu ligger också ansvaret för samordning av miljömålsarbetet inom denna arbetsgrupp.

Uppdrag och arbetsuppgifter

Inom gruppen som arbetar med föroreningsskador (FO) ligger ansvaret för Länsstyrelsens arbete med tillsyn, tillsynsvägledning, inventering, utredningar och åtgärder av föroreningsskador. . Många av länets förorenade områden läcker miljögifter till grundvatten, sjöar och vattendrag och arbetet bedrivs för att nå miljömålet Giftfri miljö.

Prioriteringen av vilka föroreningsskador som ska undersökas och åtgärdas styrs i första hand av en inventering som sker genom en av Naturvårdsverkets framtagna metodik. Denna tar indirekt hänsyn till miljökvalitetsnormerna. För mer information kring strategin och prioriteringen av arbetet med föroreningsskador och hur detta kopplas till vattenarbetet se vidare i Länsstyrelsens regionala program för avhjälpande av föroreningsskador. Programmet uppdateras årligen och ges ut inom Länsstyrelsens rapportserie.

Riksdagen har beslutat om en samlad miljöpolitik för ett hållbart Sverige. Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade

miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Utöver generationsmålet finns 16 nationella miljökvalitetsmål med preciseringar samt etappmål.

Länsstyrelsen har enligt länsstyrelseinstruktionen uppdraget att samordna det regionala arbetet för att uppnå de svenska miljömålen. Preciseringar av uppdragen förekommer också i regleringsbrevet.

Länsstyrelsen har en samordnande roll i det regionala arbetet med miljömålen och arbetar tillsammans med kommuner, näringsliv, frivilliga organisationer och andra aktörer för att miljömålen ska få genomslag i länet och miljön ska bli bättre. Vi följer också upp hur miljöarbetet går.

Samordningen internt på Länsstyrelsen har under en period av några år skötts av Ledningskansliet men är nu (fr o m 2013) åter placerat på Miljöenheten, där en del av en tjänst avsatts till detta. Till utmaningarna hör att Länsstyrelsen ska utarbeta åtgärdsprogram och att man då behöver samla ihop miljömålsarbetet på ett bättre sätt för att synliggöra hur åtgärdsarbetet går till. Om åtgärdsinriktningen i arbetet ska kunna bli av krävs en kraftsamling av Länsstyrelsen.

Inom Länsstyrelsen är ansvaret för respektive miljömål fördelat på handläggare på olika enheter. Miljömålen som har starkast koppling till vatten är följande (ansvarig enhet inom parentes):

- Levande sjöar och vattendrag (Miljöenheten)
- Bara naturlig försurning (Miljöenheten)
- Grundvatten av god kvalitet (Miljöenheten)
- Giftfri miljö (Miljöenheten)
- Ingen övergödning (Miljöenheten)
- Ett rikt växt- och djurliv (Naturvårdsenheten)
- Myllrande våtmarker (Naturvårdsenheten)

De specifika arbetsuppgifterna som följer av miljömålsansvaret beskrivs under respektive enhet där det hör hemma.

Tillsyns- och provningsgruppen ansvarar för miljömålet En giftfri miljö. Uppdraget att genomföra miljömålen finns i länsstyrelseinstruktionen och arbetet samordnas nu även av Miljöenheten (tidigare av Ledningskansliet). Ansvaret för miljömålet innebär i första hand att delta på interna möten, följa upp och att rapportera arbetet. Eftersom målåren för miljömålets delmål har passerats, behöver nya delmål sättas och åtgärder föreslås.

Finansiering

Arbetet med föroreningsskador är delvis finansierat av särskilda medel som efter ansökan tilldelas från Naturvårdsverket. Inventeringsarbetet finansieras helt av

särskilda medel. Arbetet ska avslutas 2013. För arbetet med tillsyn och tillsynsvägledning får Länsstyrelsen ett tillskott av medel från Naturvårdsverket för att förstärka Länsstyrelsens befintliga arbete.

Den som har förorenat ska betala kostnaden för att åtgärda (polluter pays principle). I de fall där ingen ansvarig finns och objektet kan innebära mycket stora risker för människors hälsa och miljön kan Naturvårdsverket finansiera undersökningar och åtgärder. Arbetet med att administrera detta arbete finansieras av Länsstyrelsens förvaltningsanslag.

Samordningen av miljömålsarbetet finansieras av Länsstyrelsens ramanslag.

Eventuella förändringar som kommer att påverka arbetet

Hela miljömålssystemet håller på att göras om. Regeringen har tillsatt den så kallade miljömålsberedningen som har sitt uppdrag till år 2020. Riksdagen har beslutat om nya preciseringar för miljömålen. Målären för många av våra regionala delmål är passerade, vilket gör att vi måste ta fram nya regionala sådana. Detta görs med ledning av preciseringarna till miljömålen.

Preciseringarna saknas ännu så länge för de vattenanknutna målen men kommer att tas fram i samband med genomförandet av ”En sammanhållen vattenpolitik”, en miljömålsstrategi som regeringen tar fram.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Tillsyn av föroreningskadade områden.

Tillsynsvägledning om föroreningsskador till kommunernas miljöförvaltningar.

Utsläpp till och påverkan på vatten beaktas vid undersökningar och åtgärder av förorenade områden.

Utsläpp till och påverkan på vatten beaktas vid planering och prioritering av arbete med åtgärder vid förorenade områden.

Förbättra rutinerna för uppdatering av VISS och för att ta om hand de underlag som löpande kommer in till FO.

Vidareutveckla den årliga miljömålsuppföljningen genom att skapa en rapport (utdrag av uppföljningen), som man därefter kopplar åtgärder till för några utvalda miljömål. 2013 fokuserar man på de vattenanknutna miljömålen.

Mål och åtgärder inom miljömåls- respektive vattenförvaltningsarbetet behöver samordnas.

Samordning av miljömålsarbetet, framför allt av den årliga uppföljningen på Miljömålsportalen.

Ytterligare förslag (ej inlyfta i åtgärdsplanen):

För att det ska finnas möjlighet att ta fram delmål och åtgärdsprogram måste miljömålsarbetet prioriteras inom Länsstyrelsen samt resurser tillsättas hos ansvariga inom Länsstyrelsen.

Förbättra samverkan kring undersökningar av vattenförekomster och sediment. (internt MI)

Undersök och vid behov åtgärda föroreningsskador i samband med att exempelvis dammar rivs och fiskvägar byggs.

De undersökningar som genomförs kan bidra med underlag för bedömning av vattnets status och till fördjupade åtgärdsunderlag genom bl a information om punktkällor.

5.5 Naturvårdsenheten

5.5.1 Naturvård

Naturvårdsenheten har många arbetsuppgifter kopplade till vatten. Eftersom Naturvårdsenheten framför allt arbetar med att skydda värdefulla områden och hotade arter, så är det framför allt de värdefulla vattenmiljöerna som är aktuella i arbetet. Flera vatten i skyddade områden kräver dock åtgärder för att nå gynnsam bevarandestatus och Naturvårdsenhetens resurser är ofta begränsade till skyddade områden eller för specifika arter. Därför sammanfaller vattenförvaltningen åtgärder även med behoven i de skyddade områdena.

Uppdrag och arbetsuppgifter

Naturvårdsenheten ansvarar för miljömålen Ett rikt växt- och djurliv, Myllrande våtmarker och Levande skogar varav framför allt de två första har störst koppling till vatten. Uppdraget att genomföra miljömålen finns i länsstyrelseinstruktionen och arbetet samordnas av Miljöenheten (tidigare av Ledningskansliet). Ansvaret för miljömålet innebär i dagsläget i första hand att delta på interna möten, följa upp och att rapportera arbetet. Eftersom målåren för miljömålen delmål har passerats, behöver nya delmål sättas och åtgärder föreslås.

Naturvårdsenheten ansvarar för bildande av naturreservat. På senare år har några limniska naturreservat bildats i länet. Ungefär 1/3 av arealen i länets naturreservat och Natura 2000-områden utgörs av vatten, varav bland annat stora delar av Mälaren. Även om det är landmiljön som varit i fokus vid bildande av det skyddade området, så har vattenmiljöerna fått ökad uppmärksamhet de senaste

åren. Naturvårdsenheten inhämtar i samband med områdesskyddet kompetens från Vattengruppen (MI).

Naturvårdsenheten hanterar också länets Natura 2000-områden. År 2009-2011 har Natura 2000-områdena kvalitetssäkrats och naturtypskartorna uppdaterats. Knappt hälften av länets sammanlagda Natura 2000-areal utgörs av vatten.

En för arbetsgruppen viktig uppgift är också att genomföra åtgärder enligt gällande beslut/skötselplaner och bevarandeplaner för de skyddade områdena, vilket också inkluderar åtgärder som rör vattenfrågor. Vattenfrågorna bevakas särskilt i några fall, t ex Gussjön och Forsån.

Enheten handlägger ansökan om dispenser från biotopskyddet för småvatten och Natura 2000-prövning för åtgärder i utpekade vatten.

Naturvårdsenheten handlägger strandskyddsdispenser inom statligt skyddade områden enligt 7 kap. miljöbalken, granskar och prövar strandskyddsdispenser som kommunerna har beslutat, håller informationsmöten med kommunerna om tolkningar av strandskyddet och är tillsynsvägledande, samt bedriver tillsyn inom de statligt skyddade områdena. Senast 31 december 2014 ska en översyn av det utvidgade strandskyddet vara klar.

Samordningen av länets regionala miljöövervakning ligger idag på Naturvårdsenheten.

Naturvårdsenheten ansvarar också för uppföljning av naturtyper och arter i länets skyddade områden. Naturtypskartor har 2011-2012 tagits fram för samtliga statligt bildade naturreservat och en policy för uppföljningen i skyddade områden är under framtagande, av vilken också ska framgå hur mycket resurser som ska läggas på uppföljning av vattenmiljöer. Policyn innebär en ökad samordning med vattenförvaltningens databas VISS.

Naturvårdsenheten samordnar också data genom att registrera rapporter och inventeringar av naturvårdsintresse i syfte att enklare hitta och kunna söka ut data och rapporter. Äldre artdata för terrestra miljöer har matats in i centrala databaser.

Naturvårdsenheten ansvarar också för att genomföra åtgärder för att gynna hotade arter genom s k åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP). Arbetet innebär att åtgärder genomförs som behövs för den specifika arten. För de vattenanknutna arterna har arbetet genomförts i samarbete med Miljöenheten.

Naturvårdsenheten har regelbunden samverkan med Skogsstyrelsen. Skogsstyrelsen hanterar många uppgifter som påverkar vattenmiljöer i skog. Skogsstyrelsen genomför t ex rådgivning, beslutar om skyddsdikning och rensning av diken i skogsmark.

Naturvårdsenheten arbetar också med information kring vatten och har inom förvaltningen och ÅGP tagit fram ett naturguideprogram där andra enheter och ideella föreningar tillfrågats om man vill lägga in punkter i programmet. Förvaltningen brukar också årligen göra 1-2 invigningar av nya naturreservat, varav flera på senare år har varit vattenmiljöer. Naturvårdsenheten har på samma sätt ofta samordnat ett samlat utlägg av årets inventeringsinsatser på den externa hemsidan.

Enheten handlägger ansökningar om LONA-bidrag till Lokala naturvårdssatsningar, varav vissa har koppling till vattenmiljöer.

Naturvårdsenheten är projektledare för Life-projektet MIA (Mälarens Inre Arkipelag), som handlar om att genomföra naturvårdande skötselinsatser på Mälarens öar.

Finansiering

Arbetet inom Naturvårdsenheten är finansierat av både ram- och sakanslag. Externa medel erhålls från framför allt Naturvårdsverket. Naturvårdsenheten ansöker årligen om EU-ersättning i form av miljöersättningar (Landsbygdsprogrammet). Naturvårdsenheten försöker nu driva ett nytt nationellt Life+ Nature-projekt som rör naturvårdsbränning.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Förbättra samplaneringen vid undersökningar i vatten och förtydliga ansvarsfördelningen för dessa mellan Miljöenheten och Naturvårdsenheten vad gäller inrättande av naturreservat.

Se över vilka samrådsärenden från Skogsstyrelsen som hanteras av NA respektive MI (när riktlinjerna till är klara).

Se över möjligheterna till gemensam lobbying för LONA och LOVA och vidareutveckla denna.

Samverka kring inventering och uppföljning i limniska miljöer i skyddade områden.

Ta fram en policy som omfattar limniska miljöer för uppföljning i skyddad natur.

¹Vid behandling av dispens och tillstånd för strandskydd, biotopskydd, naturreservat, Natura 2000 samt 12:6-samråd vägs allt som kan vara av vikt in i beslutet, t ex hur åtgärderna påverkar vattnets status. Diskutera hur beredningen av dessa ärenden går till och se över möjligheten att bredda vilka vatten som berörs.

²Samverka/samråda med Skogsstyrelsen om åtgärden ”Tillsyn av skyddszoner vid avverkning av skog” inom skogsbruket för att förhindra läckage av näringsämnen.

³Samverka/samråda med Skogsstyrelsen om skogliga åtgärder, t ex gödsling och anläggande av skogsbilvägar bl a för att förhindra påverkan på vattenmiljöer. Samverka/samråda med Skogsstyrelsen om åtgärden ”Samråd vid skogsavverkning” inom skogsbruket för att förhindra läckage av näringsämnen.

⁴*Strukna aktiviteter*

Vid bildandet av naturreservat där vatten och våtmarker ingår, tas dessa värden i beaktande i samband med framtagande av skötselplaner och föreskrifter. För närvarande bevakas vattenfrågorna vid områdesskydd av Vattengruppen.

Handläggning av strandskyddsdispenser inom skyddade områden.

Granskning och eventuell överprövning av kommuners strandskyddsbeslut.

Översyn av det utökade strandskyddet.

Tillsynsvägledning för kommunerna för att tydliggöra vad som gäller för strandskyddet.

⁵En av prioriteringsgrunderna vid beviljande av LONA kan vara huruvida projektet leder till åtgärder för en god ekologisk status i vatten, och att spridning av främmande arter förebyggs.

Ytterligare förslag (ej inlyfta i åtgärdsplanen):

Det bör finnas en tydligare ansvarsfördelning avseende att söka externa medel för vattenrelaterade projekt. Naturvårdsenheten bör delta i arbetet.

¹ Åtgärden har justerats något i förhållande till den ursprungliga, efter synpunkter från Naturvårdsenheten i april 2013.

² Denna åtgärd bör flyttas till MI.

³ Åtgärden har justerats något i förhållande till den ursprungliga, efter synpunkter från Naturvårdsenheten i april 2013.

⁴ Två aktiviteter ströks efter synpunkter från Naturvårdsenheten i april 2013.

⁵ Åtgärden har justerats något i förhållande till den ursprungliga, efter synpunkter från Naturvårdsenheten i april 2013.

Fortsatt samordning kring tillgängliggörande av data och rapporter som rör vatten, med avseende på framförallt GIS och artdata som kopplar till uppföljning i skyddade områden. Exempel på viktiga fokusområden är VISS, skötsel-DOS och åtgärdsdatabasen för vatten.

En viktig del i det kommande arbetet blir att samordna framtagandet av nya bevarandeplaner, framförallt för de områden/objekt som berör Mälaren och Svartån, med övrigt vattenarbete i huset.

I samband med att en policy för uppföljning i skyddade områden tas fram är det viktigt att i samråd med vattenförvaltningen se hur resurser kan samordnas.

Förbättrat beakta vattenståndsfluktuationernas påverkan på fuktängar och svämskogar.

Det finns ett behov av att koppla ihop gynnsam bevarandestatus i vattenrelaterade Natura 2000-områden med vattenförvaltningens normsystem. Skulle stärka båda syftena.

5.6 Enheten för regional utveckling

Inom enheten för regional utveckling hanteras vattenrelaterade frågor framför allt genom det olycksförebyggande arbetet inom Samhällsskydd och beredskap.

5.6.1 Samhällsskydd och beredskap

Uppdrag och arbetsuppgifter

Verksamheten inom skydd och beredskap hanterar inte i någon väsentlig utsträckning åtgärder för en bättre vattenkvalitet i specifika objekt utan mera generellt förebyggande arbete mot i första hand stora olyckor och beredskap för att kunna hantera och begränsa skador vid extraordinära händelser. Arbetet är därmed mer inriktat på att vattnets kvalitet inte ska försämrats. Genom det förebyggande arbetet beaktas hälso- och säkerhetsaspekter i samhällsplaneringen.

Enhetens arbetsområden med koppling till vatten:

- Årligen redovisas en risk- och sårbarhetsanalys med tillhörande förmågebedömning till regeringen. En risk som identifierats är översvämningsrisker. Kommunerna ska årligen rapportera förändringar i risk-bild till Länsstyrelsen. 2012 svarade kommunerna på hur ett förändrat klimat påverkar riskerna som kommunerna har identifierat (t ex risker för dricksvattenförsörjning).
- Klimatanpassningsgrupp – Samarbeta i en klimatanpassnings-grupp där olika ämnesområden på Länsstyrelsen finns representerade.

- Enheten deltar i beslut om skyddsobjekt (t ex vattenskyddsområden) som Enheten för stöd och utveckling hanterar.

Förebyggande negativa effekter av översvämning genom länets älvsamordningsgrupper för Hedströmmen och Kolbäcksån.

Enheten driver arbetet med oljeskydd i länet (främst Mälaren).

Enheten ansvarar också för att ta fram en miljöatlas för Mälaren.

Finansiering

Arbetet med samhällsskydd och beredskap finansieras av ramanslaget. Det finns också möjlighet att söka särskilda medel för projekt från myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Ta fram en digital miljöatlas för Mälaren (genom att sammanställa och digitalisera befintligt material) som även omfattar hantering av och prioritering vid olje- och miljöolyckor.

Arbeta för att minska riskerna av oskyddade omledningsvägar som används vid olyckor på E18:an genom att lyfta frågan till Trafikverket.

Ytterligare förslag (ej inlyfta i åtgärdsplanen):

I mån av kompetens och tid skulle utredningar och riskhanteringsplaner kunna tas fram där det framgår hur vattnets status i olika områden skulle påverkas av översvämningar och olyckor i samarbete med MI eller med VM.

Utöka älvsamordningsgruppen (där även MI och VM deltagit) med Svartån och Sagån. Syftet med älvsamordningsgruppen är att höja beredskapen inför och vid höga flöden.

Förstärkning av GIS-resurserna på enheten skulle gynna det vattenrelaterade arbetet.

Arbetet med oljeskydd i länet (främst Mälaren) behöver hanteras hos flera enheter än Regional utveckling. En oljeolycka i Mälaren skulle komma att beröra flera enheter, bl a Vattenmyndigheten, Naturvård, Miljöenheten.

5.7 Samhällsbyggnadsenheten

Samhällsbyggnadsenheten arbetar med vattenrelaterade frågor genom sin roll gentemot kommunerna som i sin tur tar fram planer som på olika sätt påverkar vattenmiljöerna. Inom enheten hanteras också kulturmiljöer, vilka ofta finns i eller i anslutning till vattenmiljöer. Enheten hanterar också frågor som rör klimatförändringar och anpassning till dessa.

5.7.1 Plan

Uppdrag och arbetsuppgifter

Länsstyrelsen har en viktig roll i kommunernas planering, både genom att inkommande översikts- och detaljplaner granskas och genom att vägledning genomförs.

Länsstyrelsen är enligt plan- och bygglagen kontrollerande gentemot kommunerna i deras fysiska planering. Vid granskning av översikts- och detaljplaner beaktas bland annat miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Länsstyrelsens vägledning om allmänna intressen inom den fysiska planeringen är också utpekad i plan- och bygglagen. Regelbundna möten med kommunerna genomförs några gånger per år med plan- respektive byggsidan hos kommunerna.

En vägledning om hur strandskyddet ska hanteras håller också på att tas fram i samarbete med Naturvårdsenheten. Samhällsbyggnadsenheten bevakar att ett upphävande av strandskyddet inom en detaljplan inte strider mot strandskyddets bestämmelser.

Finansiering

Arbetet med planfrågorna är till största del finansierade av ramanslaget.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Förbättra utlåtandena av kommunernas översiktsplaner och detaljplaner genom att utveckla hur krav ställs på kommunerna att visa på vilket sätt miljö kvalitetsnormerna ska uppnås.

⁶Via en breddad plangrupp köra ett fingerat gruvärende i syfte att utreda vad som händer och vilka frågor som då kommer att uppstå.

Enklare informationsinsats om RUM till alla medarbetare på Länsstyrelsen.

Bidra till att hålla RUM-katalogen aktuell.

⁶ Istället för ett fingerat gruvärende kommer ett verkligt gruvärende i Sala kommun att hanteras i den breddade gruppen.

Stärka betydelsen av vatten och miljö kvalitetsnormer i kommunernas planarbete genom en planträff med tema vatten. Även kommunikering av handläggarstödet på Länsstyrelsen.

5.7.2 Klimatförändringar

Uppdrag och arbetsuppgifter

Länsstyrelsen arbetar både för att bromsa klimatförändringarna (genom att minska utsläpp av växthusgaser), men de vattenrelaterade frågorna hanteras framför allt inom den klimatanpassning som sker för att minska negativa effekter av klimatförändringarna. Alla länsstyrelser har fått ett regeringsuppdrag att arbeta med klimatanpassning.

En viktig del i klimatanpassningsarbetet är att kartlägga vilka områden som drabbas av översvämningar, ett arbete som till viss del samordnas med Vattenmyndigheten.

Miljömålsarbetet berörs indirekt eftersom klimatförändringarna har betydelse för i princip alla miljömål på lång sikt.

Finansiering

Uppdraget att arbeta med klimatanpassning åtföljs av särskilda medel (sakanslag) t o m 2014.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Förslag (ej inlyfta i åtgärdsplanen):

Samarbetet mellan Samhällsbyggnadsenheten och Vattenmyndigheten om klimatförändringar och fr a översvämningar behöver förbättras.

5.7.3 Kulturmiljö

Inom kulturmiljö hanteras vattenrelaterade frågor på flera sätt, bla genom handläggning av inkommande ärenden där vattenmiljöer berörs men också i specifika projekt.

Uppdrag och arbetsuppgifter

Kulturmiljöaspekterna ska beaktas enligt Kulturminneslagen (KML). Riksantikvarieämbetet har också fått ett uppdrag genom vattenmyndigheternas åtgärdsprogram (åtgärd 20) som medför att vattenmiljöerna ska beaktas i länsstyrelsernas kulturmiljöarbete. Dessutom är målsättningen i miljömålet

Levande sjöar och vattendrag att skydda kulturmiljöer i och i anslutning till vatten och sådana miljöer har pekats ut i länet.

Kulturmiljöintressena bevakas vid ärendehandläggning i bl a samråds- och vattenverksamhetsärenden.

Kulturmiljö kan även ge bidrag till bevarande och restaurering av kulturhistoriskt värdefulla objekt. Kulturmiljöbidraget används till vård av fornlämningar, kulturhistoriska värdefull bebyggelse, kulturlandskap, information och kunskapsuppbyggnad, samt för vissa arkeologiska undersökningar. Detta kan även omfatta vattenanknutna kulturmiljöer. Bidrag kan ges till bevarande och restaurering av kulturhistoriskt värdefull miljöer så, hyttor, hammarsmedjor, sågar och kvarnar. Under de senaste åren har ett fåtal miljöer med vattenanknytning beviljats bidrag. Exempel på detta är Turbinhuset i Västerås, Karmansbo smedja i Skinnskatteberg och Strömsholms kanal.

Vattenmyndigheten har finansierat ett arbete med att inventera och värdera kulturmiljöer i distriktet. Ett avrinningsområde per län kartlades, Kolbäcksån i Västmanlands län ingick i projektet. Projektet fokuserade på värdefulla vatten, eftersom det fanns mer konkreta förslag på åtgärder för dessa. Dammar utreddes särskilt liksom fall där det finns intressekonflikter.

Under de två senaste åren har medel använts till kunskapsuppbyggnad kring det vattenanknutna kulturarvet i Kolbäcksåns ARO och Hedströmmens ARO. Kulturmiljöfunktionen planer att kontinuerligt äska medel från RAÄ för att fortsätta arbetet med kunskapsunderlag för den vattenbundna kulturarvet.

Finansiering

Det finns möjlighet att söka särskilda medel för projekt (Kulturmiljövård) och tidigare har Vattenmyndigheten delat ut bidrag.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Informationsträff där resultaten av kulturmiljöprojektet som Vattenmyndigheten finansierade redovisas.

Öka kunskapen kring vattenanknutna kulturlämningar genom att fortsätta arbetet med att inventera och värdera vattenanknutna kulturmiljöer. Arbetet rapporteras i skriftliga rapporter samt GIS-skikt för att underlätta vid handläggning av bl a vattenverksamhetsärenden och planering av restaureringsåtgärder.

Ytterligare förslag (ej inlyfta i åtgärdsplanen):

Det skulle kunna finnas en person på vattenmyndigheten som samordnar arbetet med de vattenanknutna kulturmiljöerna på en distriktövergripande nivå.

5.8 Vattenmyndigheten

5.8.1 Vattenförvaltning

Uppdrag och arbetsuppgifter

Vattenmyndigheternas uppdrag finns beskrivet i länsstyrelseinstruktionen och i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och vanligen finns även uppdrag i regleringsbrevet som rör vattenförvaltningen. Medel för arbetet kommer ifrån Havs- och vattenmyndigheten.

Länsstyrelsen i Västmanlands län är en av fem länsstyrelser i Sverige som sedan 2004 är vattenmyndighet för varsitt vattendistrikt (Figur 14). Det betyder att Länsstyrelsen ska samordna vattenförvaltningsarbetet i Norra Östersjön vattendistrikt och ta fram åtgärdsprogram, miljökvalitetsnormer och förvaltningsplan vart sjätte år. Vattendelegationen är Vattenmyndighetens beslutande organ och beslutar om dessa dokument. Landshövdingen i Västmanlands län är ordförande i vattendelegationen. Vattenmyndigheten har ett kansli (enheten Vattenmyndigheten på Länsstyrelsen) och har en kanslichef/enhetschef, tillika vattenvårdsdirektör.

Figur 14. Sveriges fem vattenmyndigheter och vattendistrikt.

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för samordning av vattenförvaltningen, för att ta fram vägledningsmaterial och föreskrifter och för att rapportera arbetet till EU. Sveriges geologiska undersökning, SGU, ansvarar för att ta fram vägledning och föreskrifter för arbete med grundvatten.

Behovet av samordning med övriga myndigheter och särskilt övriga vattenmyndigheter är stort och ett omfattande samarbete pågår myndigheterna emellan. Man har inom vattenmyndigheterna skapat en organisation med arbetsgrupper för arbetets olika delar (kartläggning och analys, åtgärdsprogram, övervakning m fl) och kompetensnätverk finns samt vissa beslutande funktioner. Även samarbetet med distriktets länsstyrelser sker genom regelbundna möten med länens samordnare, samt genom distriktsmöten vanligtvis ett par gånger per år.

Vattenmyndigheten har delegerat ansvar för att genomföra kartläggning och analys mm till länen i distriktet och samordningsansvaret för avrinningsområdena i distriktet är fördelat på länens beredningssekretariat.

Vattenmyndighetens arbete är i stor utsträckning inriktat på att utveckla vattenförvaltningen nationellt och i distriktet för att nå de mål som vattendirektivet syftar till. Det innebär att det interna samarbetet med resterande Länsstyrelsen är ganska sparsamt. Undantaget är beredningssekretariatet som har regelbunden kontakt med Vattenmyndigheten i det löpande arbetet.

Finansiering

Vattenmyndighetens vattenförvaltningsarbete är finansierat av sakanslag, som rekvideras från Havs- och vattenmyndigheten.

Eventuella förändringar som kommer att påverka arbetet

Sedan 2011 har Havs- och vattenmyndigheten haft det samordnande ansvaret för vattenförvaltningsfrågorna. Tidigare fanns ingen central myndighet med det utpekade nationella samordningsansvaret för frågorna.

Sverige ligger även i startgroparna med att genomföra det marina direktivet, som kommer att byggas upp på ungefär samma sätt som vattenförvaltningen. Ansvaret för detta ligger också på Havs- och vattenmyndigheten, men vattenmyndigheterna involveras också.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Gemensamma projekt/ärenden: Samarbete mellan VM och/eller MI, Vatten med övriga enheterna i konkreta ärenden eller projekt.

Samarbetet mellan Samhällsbyggnadsenheten och Vattenmyndigheten om klimatförändringar och fr a översvämningar behöver utökas, t ex med en gemensam långsiktig plan.

Någon form av kunskapshöjande aktivitet (t ex internt seminarium) för berörda enheter om arbetet med översvämningsfrågor (översvämningsdirektivet, älvsamordningsgrupper, beredskap mm).

Besöka andras enhetsmöten för att informera om vattenförvaltningsarbetet, t ex hur ansvarsfördelningen mellan Vattenmyndigheten och beredningssekretariatet ser ut, vad som är på gång, mål och krav samt att arbetet ska integreras i den övriga löpande verksamheten.

Se över vilken information som finns i RUM om VISS och vad man kan använda VISS till.

Verka för större integrering av vatten- och kulturmiljöfrågor på länsstyrelserna inom distriktet.

Utreda om jordbruksvattengruppen, restaureringsgruppen och gruppen för områdesskydd ska lyftas in i arbetsordningen och i så fall motivera varför.

Ge bidrag till metodutveckling för bekämpning av främmande arter.

Ytterligare förslag (ej inlyfta i åtgärdsplanen):

Mer fokus på förståelse för hur olika styrmedel fungerar, för att få bättre anpassade åtgärder i ÅP.

Se över vilken möjlighet Vattenmyndigheten har att samordna ansökningar om externa medel för vatten.

5.8.2 Mälarens vattenvårdsförbund

Inom Vattenmyndigheten finns även sekreterarskapet för Mälarens vattenvårdsförbund.

Uppdrag och arbetsuppgifter

1998 bildades Mälarens vattenvårdsförbund. Förbundet har knappt 50 medlemmar bland kommuner, länsstyrelser, företag och intresseorganisationer runt Mälaren och Länsstyrelsen i Västmanland är en av medlemmarna. Förbundets syfte är att bidra till ett bättre underlag för samhällsplanering och annan verksamhet av betydelse för vattenförhållandena i Mälaren. Därigenom förbättras möjligheterna att följa upp miljömål och initiera miljöförbättrande åtgärder.

Mälarens vattenvårdsförbund bedriver nationell miljöövervakning i Mälaren, med stöd från Havs- och vattenmyndigheten. Utöver detta görs olika undersökningar av Mälaren som finansieras av medlemmarna. En viktig del i arbetet är att ta fram relevant information om Mälaren.

Det senaste året har vattenvårdsförbundet förutom miljöövervakningsverksamheten försökt att utveckla sin roll i åtgärdsarbetet för Mälaren. Detta arbete har i dagsläget utmynnat i ett projektförslag där kommuner i avrinningsområdet bjuds in. Mälarens vattenvårdsförbund ska genom projektet ges en stödjande roll i kommunernas åtgärdsarbete för en bättre vattenstatus.

Sekreterarskapet innebär förutom de administrativa uppgifterna projektledning i de olika projekt som förbundet driver, Omfattande samverkan, informationsspridning och fortsatt utveckling av verksamheten. En avgiftshöjning i förbundet har genomförts 2012 delvis för att kunna utöka sekreterartjänsten.

Finansiering

Sekreterarskapet finansieras genom medel från Mälarens vattenvårdsförbund. Havs- och vattenmyndigheten bidrar till förbundets undersökningar inom ramen för den nationella miljöövervakningen.

Eventuella förändringar som kommer att påverka arbetet

De höjda avgifterna i förbundet ger utrymme dels för att arbeta mera med administration och projektledning, dels att göra flera undersökningar i Mälaren än tidigare.

Projektet Mälaren en sjö för miljoner innebär att ytterligare en person kommer att kunna anställas inom förbundet under två år.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Förslag (ej inlyfta i åtgärdsplanen):

Vattenmyndigheten kan t ex genom att medverka på seminarier som anordnas av Mälarens vattenvårdsförbund nå ut med sitt budskap till en bredare publik. Detta bör utvecklas.

När det gäller beredningssekretariatets arbete med klassificering av Mälarens vattenförekomster finns samordningsvinster med vattenvårdsförbundet, som kan tillgodose behovet av data. Genom förbundet går det att få tillgång till ytterligare data som förbundets medlemmar tagit fram enskilt eller genom förbundets regi.

5.9 Länsledningen

Länsledningen utgörs av landshövdingen och länsrådet. Länsledningen leder Länsstyrelsens arbete och har avgörande inflytande över vilka prioriteringar som görs i organisationen, vilket därmed även gäller det vattenrelaterade arbetet.

Landshövdingen är ordförande i vattendelegationen i Norra Östersjöns vattendistrikt och har därmed också inflytande över de beslut om förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer som tas vart sjätte år, nästa gång 2015.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

För att lyfta prioriteringen på vatten och ge bättre tyngd åt vattenfrågorna behöver tyngre aktörer inom Länsstyrelsen delta på möten med kommunernas politiker. Ett sätt är att ta med vattenfrågor på kommunrundorna som landshövdingen gör.

För att kunna åstadkomma ett bra miljömålsarbete med en tydlig samordning med t ex vattenförvaltningens mål behöver miljömålsarbetet prioriteras högre och ges mer resurser än idag.

5.10 Ledningsgruppen

Ledningsgruppen består av länsledningen och Länsstyrelsens chefer.

Ledningsgruppen hanterar övergripande verksamhets- och administrativa frågor.

Förbättringsmöjligheter och till viss del pågående aktiviteter

Driva igenom Länsstyrelsen i Västmanlands profilering inom vattenfrågorna, genom t ex intern och extern kommunikation om vikten av vatten, världsvattendagen, vattenpubar, rapportmingel, Naturrum, få fram goda exempel.

Se över ansvarsfördelningen mellan enheterna för översvämningsfrågorna.

Miljökvalitetsnormerna för vatten behöver implementeras i Länsstyrelsens egna övergripande planer (t ex länsplan, kommunikationsplan, regional utvecklingsplan, miljömålsens åtgärdsprogram).

6 Slutsatser

6.1.1 Viktiga ingredienser i det vattenrelaterade arbetet

De vattenrelaterade frågorna som hanteras av Länsstyrelsen är många och av olika karaktär. Vid genomgång av Länsstyrelsens arbetsuppgifter har fyra olika typer av åtgärder identifierats. Alla är viktiga för att behålla och förbättra vattenmiljöernas kvalitet. För att uppnå god effekt i det vattenrelaterade arbetet bör det finnas en balans mellan de olika typerna av åtgärder.

- **Länsstyrelsens myndighetsutövning och åtgärder.** Avser de myndighetsuppgifter där Länsstyrelsen har styrmedel (juridiska eller ekonomiska) som kan användas för att åstadkomma fysiska åtgärder, reglera utsläpp, skydda områden och arter, ge bidrag eller bedriva tillsyn av gällande tillståndsvillkor.

- **Samverkan, information och vägledning.** Genom att verka för att kommuner, andra myndigheter och organisationer tillämpar sina egna styrmedel eller gör frivilliga insatser kan åtgärder åstadkommas. Syftet med dessa insatser är att påverka men också att öka förståelsen för Länsstyrelsens arbete.

- **Kunskapsuppbyggnad.** Kunskap om våra vatten får vi bl a genom kartläggning och analys, miljöövervakning, uppföljning i skyddade områden och insamling av statistik och miljödata. Att skapa "ordning och reda" i våra egna register och databaser är också ett sätt att strukturera och tillgängliggöra den kunskap vi redan har.

- **Övergripande planering och förvaltning av vattenkvaliteten.** Att ta fram övergripande mål, planer, åtgärdsprogram, göra bedömningar och rapporteringar, är viktigt för att ange vilken inriktning vattenarbetet ska ha och för att veta om man är på väg mot de uppsatta målen. Vattenmyndighetens arbete med åtgärdsprogram och Länsstyrelsens miljömålsarbete är exempel på uppgifter av den typen som Länsstyrelsen har.

De olika typerna av aktiviteter inte är fristående utan beror av varandra. Det är t ex svårt att få förståelse för att tillämpa en ny lagstiftning om man inte har samverkat eller informerat om denna innan tillämpningen och det behövs alltid kunskap och underlag för att kunna sätta in åtgärder på rätt ställe. Utan den övergripande planeringen blir det svårt att hitta inriktningen i arbetet.

6.1.2 Sammanvägning av olika intressen

Länsstyrelsens uppdrag är av olika karaktär och syftar såväl till att bevara olika värden som att utveckla och exploatera länet. Utvecklingen ska vara hållbar. Det är därför naturligt att olika intressen ganska ofta måste vägas samman och kompromisslösningar hittas. Några exempel på när olika intressen måste vägas samman i vattenrelaterade frågor är:

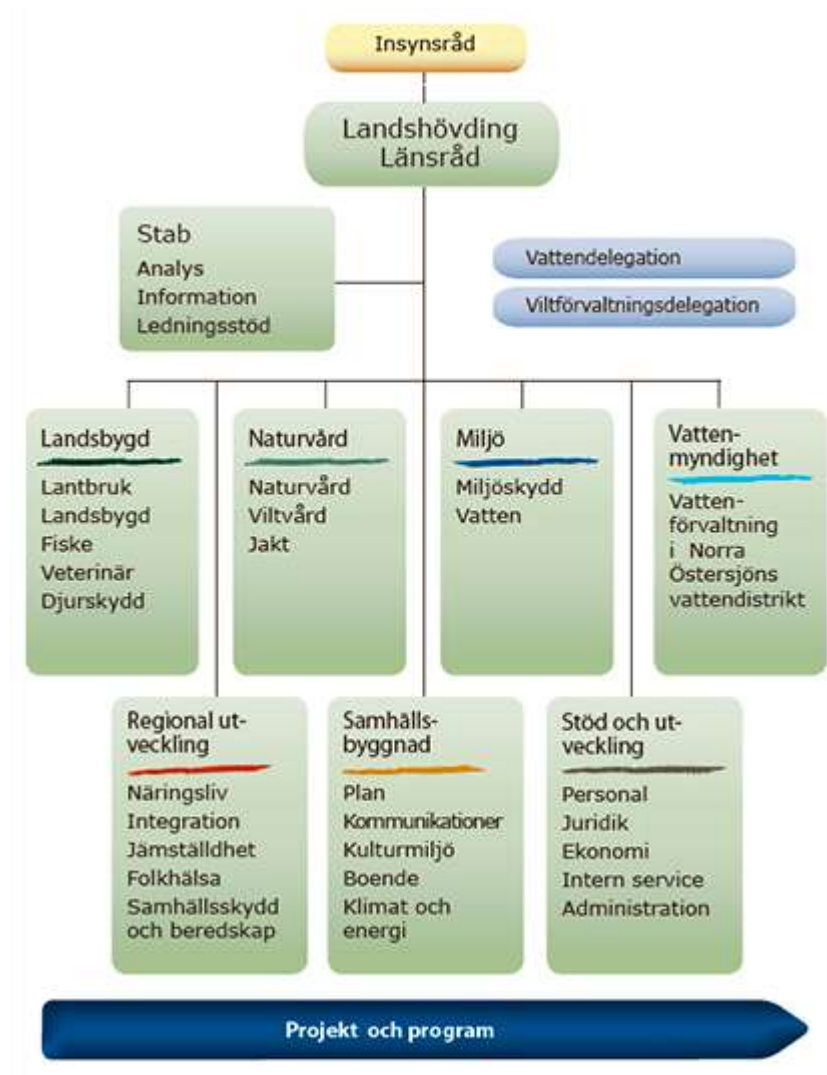
- Sjöfartens påverkan på ekologisk och kemisk status genom muddringsåtgärder och risker för olyckor som *kan* påverka dricksvattentäkterna och den ekologiska statusen i Mälaren. Sjöfarten på Mälaren gör att vägarna i Mälardalen inte behöver belastas lika mycket och att olycksrisken ”på land” minskar. Samtidigt så är Mälaren dricksvattentäkt för miljontals människor och en eventuell olycka skulle kunna få dramatiska effekter om dricksvattenproduktionen plötsligt slogs ut.
- Länsstyrelsen verkar för att skapa nya arbetstillfällen i länet. När arbetstillfällen skapas genom etablering eller utökning av miljöfarlig verksamhet, medför det dock ett ökat tryck på länets grund- och ytvatten som kan innebära en försämrad vattenstatus. Ett exempel är den planerade återupptagning av gruvdriften i Bergslagen, där arbetstillfällen skapas men en farhåga finns att gruvverksamheten kommer att medföra en negativ påverkan på (vatten)miljön.
- Restaureringsåtgärder i vatten som påverkar kulturmiljöers bevarandevärden negativt. Exempelvis vid skapande av fria vandringsvägar för fisk vid dammar, flottningsleder och fornminnen.
- Stöden till jordbrukssektorn genom Landsbygdsprogrammet kan få negativ effekt på vattenkvaliteten, med risk för övergödning och läckage av bekämpningsmedel till yt- och grundvatten. En lokal livsmedels- och energiproduktion och ett aktivt jordbruk är eftersträvaransvärt, men hur stora effekter på miljön kan man tillåta?

För att minimera intressekonflikter bör en intern dialog inledas i ett tidigt skede med dem som berörs av den aktuella frågan. Det är viktigt att det finns forum där frågorna kan tas upp och att dessa forum tydliggörs. Det är upp till länsledningen att besluta i frågor där flera enheter berörs, men genom att ha en tidig dialog kan man komma längre och hitta bra kompromisser och lösningar. Genom ett ökat internt informationsutbyte mellan enheterna om våra olika verksamheter skapas även en ökad förståelse och medvetande om varandras arbete.

6.1.3 Organisation och samordning

Länsstyrelsen i Västmanland är i dagsläget indelad i sju olika enheter samt Staben (Figur 15). Därtill finns vattendellegationen och viltdelegationen. Samtliga enheter är i olika utsträckning berörda av vattenrelaterade frågor, liksom givetvis

vattendelegationen. Många av de frågor som ska lösas kräver ett tvärsektoriellt arbete. Det är därmed av stor betydelse att det tvärsektoriella arbetet som sker med anledning av vattenfrågorna fungerar.

Figur 15. Länsstyrelsens organisation 2013.

De interna tvärsektoriella grupperna som finns för att diskutera vattenrelaterade frågor idag är (observera att även andra frågor diskuteras i vissa av dessa grupper):

Jordbruksvattengruppen. I gruppen hanteras frågor som har med jordbrukets påverkan på vattenkvaliteten att göra. Konkreta åtgärder diskuteras, bland annat återskapande av våtmarker i jordbrukslandskapet. Som underlag för prioritering av åtgärder, används till viss del vattenförvaltningens statusklassificeringar. Miljöenheten (Vattengruppen) samordnar arbetet i gruppen och

Landsbygdsenheten, Samhällsbyggnadsenheten (kultur), Naturvårdsenheten och Vattenmyndighetens deltar också.

Restaureringsgruppen. Sedan 2008 finns en restaureringsgrupp med deltagare från Miljöenheten, Landsbygdsenheten (fiske), vid behov Enheten för stöd och utveckling (juridik), Naturvårdsenheten (naturvård), Samhällsbyggnadsenheten (kultur), som träffas en gång per månad för att samordna arbetet med restaurering i vattendrag.

”Fosfordammsgruppen”. I samband med handläggning av tillstånd för att anlägga ”dammar som samlar fosfor”, har en grupp bildats som diskuterar olika frågor som uppstår. Deltar gör handläggare från Miljöenheten och Naturvårdsenheten.

Områdesskyddsgruppen. I gruppen hanteras frågor som har med områdesskydd av värdefull natur att göra. Naturvårdsenheten (Naturvård) samordnar arbetet i gruppen och Miljöenheten (vatten) deltar på vissa möten.

Art- och uppföljningsgruppen. I gruppen hanteras frågor som har med enskilda arters tillstånd att göra, varav många är vattenlevande. Naturvårdsenheten är sammankallande i gruppen och representanter från Miljöenheten kallas också till gruppens möten. Kallelsen går även till Landsbygdsenheten (Fiske, EU-stöd).

Väggruppen. Väggruppen består av representanter för olika delar av länsstyrelsens verksamhet och jobbar med infrastrukturfrågor.

Plansamrådet. Plansamrådet är ett organ för samråd kring ärenden om detalj- och översiktsplaner som Länsstyrelsen har att yttra sig över. I plansamrådet deltar representanter från berörda enheter under ledning av Samhällsbyggnadsenheten.

Ledningsgruppen. Ledningsgruppen är ett viktigt forum för att diskutera det övergripande arbetet med bland annat vattenrelaterade frågor. I ledningsgruppen bör genomförande av länsstyrelsegemensamma uppdrag, t ex vattenförvaltningsuppdraget och miljömålsarbetet, diskuteras.

Sannolikt finns även flera andra tvärsektoriella grupper som hanterar vattenrelaterade frågor inom Länsstyrelsen.

Av de ovan nämnda grupperna finns i dagsläget endast Ledningsgruppen och Plansamrådet beskrivna i Länsstyrelsens arbetsordning. Permanenta grupper som löpande hanterar tvärsektoriella frågor bör om möjligt läggas till i arbetsordningen för att tydliggöra deras funktion. Funktionen och syftet med de olika grupperna kan också behöva ses över och eventuellt justeras.

Vid genomgång av det vattenrelaterade arbetet, framkom inget omedelbart behov av *ytterligare* tvärsektoriellt samarbete utan det som finns idag fungerar tillfredsställande. Ett forum som saknas är dock det där diskussion kan föras om hur Länsstyrelsen föreslår, samlar och söker externa medel för projekt. En sådan

grupp bör bildas. Utöver detta finns ett behov av att *skapa en tydlighet* i det tvärsektoriella arbetet som pågår genom att det finns information om vem man ska kontakta i olika frågor och vilka forum som finns för diskussion i olika frågor. Information om detta kan förbättras genom att i arbetsordningen ta upp de forum som finns (och beskriva dem) och uppdatera de listor som finns över handläggare och deras arbetsuppgifter.

Utveckling av det pågående tvärsektoriella arbetet behövs också ständigt, de förbättringsmöjligheter som föreslås i den här strategin är ett försök att samla dessa.

6.1.4 Kompetensförsörjning och -planering

Frågan om kompetensförsörjning för att hantera vattenrelaterade frågor på Länsstyrelsen och hur man ska planera för att behålla kompetensnivån inom olika områden togs också upp i samband med de möten som genomfördes med handläggare. Sammanställningen nedan har gjorts utifrån diskussionerna.

Behov av kompetensförsörjning och -utveckling har delats upp i två grupper, dels sådan kompetens som behöver utvecklas genom rekrytering eller extern utbildning, dels sådan som förutsätter en ökad intern information (utbildning av varandra).

Kompetens som förutsätter rekrytering eller extern utbildning

- Kompetens och ytterligare skärpa med inriktning på vattenrätt och vattenverksamhet skulle behövas, för att kunna göra satsningar på detta område.
- Upphandlingskompetens behöver bibehållas och förbättras hos handläggare inom flera vattenrelaterade frågor, t ex upphandling av utbildningar (LBE) eller vattenundersökningar (Vatten, FO). Det rör sig om allt från små direktupphandlingar till EU-upphandlingar. Dessutom behövs internt stöd vid upphandlingar.
- Kompetens att bedöma konsekvenserna av förorening till vatten behövs (vad man kan tillåta, att tolka miljökvalitetsnormer), bl a genom att räkna och testa data statistiskt.
- GIS-kompetens för dem som hanterar vattenrelaterade frågor behövs.
- Kunskapsnivån när det gäller klimatfrågor är generellt låg och skulle behöva breddas till flera enheter.
- Samhällsbyggnadsenheten har inte tillräcklig juridisk kunskap om riksintressen, trots att Länsstyrelsen ska bevaka att kommunerna tillgodoser dessa, kunskapen bör därför förstärkas.
- Förstärkning av GIS-resurserna på Skydd och beredskap skulle gynna det vattenrelaterade arbetet.

Kompetens som kan lösas genom intern information (utbildning av varandra)

- Ökad kunskap om våra olika underlag (RUM, webbGIS, VISS, VIC Natur etc.) och hur de hänger ihop, både för de egna arbetsuppgifterna och för Länsstyrelsen som helhet.
- Kunskap om hur vattenlagstiftningen, vattendomar mm hänger ihop. Hur kan man utnyttja Miljöbalken i kulturmiljöfrågor? Kunskapen finns inom restaureringsgruppen och hos juristerna, men behöver spridas tvärssektoriellt.
- Kulturmiljökompetensen är begränsad hos de flesta enheter.
- Kunskapen om skillnaden mellan Vattenmyndigheten och beredningssekretariatet inom vattenförvaltningsarbetet behöver förbättras.
- Kunskapsnivån när det gäller klimatfrågor är generellt låg och skulle behöva breddas till flera enheter.
- Kunskapen om hotade vattenanknutna arter behöver förbättras.

Ett visst kompetensbortfall kommer att ske i samband med pensionsavgångar och när personal byter arbete. För att tillgodose behovet av kompetens i samband med att någon slutar bör en diskussion föras i god tid om hur tjänsten ska återtillsättas och om någon ytterligare eller annan kompetens behövs. Pensionsavgångarna bör gå att planera för, eftersom man i normalfallet känner till dem långt i förväg. Detta gäller ju i stor utsträckning även när någon slutar på grund av byte av arbete.

För att behålla och utveckla kompetensen för vattenrelaterade frågor inom Länsstyrelsen bör följande åtgärder vidtas:

- Upphandlingsstöd behövs hos flera enheter och funktioner. Förutsätter såväl kompetens hos enskilda handläggare men framför allt tillgänglig stödkompetens internt.
- Kompetensförluster genom pensionsavgångar kommer att drabba vattenrelaterade arbetsområden, en kompetensförsörjningsplan bör därför upprättas för dessa
- Kunskap saknas delvis om vem som ansvarar för vilken arbetsuppgift, detta bör kunna förbättras genom att:
 - Uppdatera listor över vilka arbetsuppgifter respektive handläggare har
 - Tydliggör tvärssektoriella grupper i arbetsordningen

-
- Information kan ges genom att man besöker varandra på enhetsmöten eller liknande och informerar om sin verksamhet.
 - Kunskapsnivån är generellt låg om kulturmiljöer, klimatförändringar mm. Information till de enheter som berörs mest av dessa frågor skulle kunna ges på enheternas APT.
 - Det finns ett stort antal databaser, rapporter och övrigt kunskapsunderlag om länets vatten att tillgå. Genom uppdatering och genomgång av RUM-katalogen eller motsvarande kan det tydliggöras var man hittar respektive kunskapsunderlag och vem som ansvarar för detta.
 - Aktuella rapporter bör marknadsföras internt och vara lätta att hitta i publikationslistan på hemsidan. Miljöenhetens vattengrupp anordnade under våren 2012 ett möte där man under en timme hade möjlighet att ta del av aktuella rapporter med vattenanknytning. Denna aktivitet skulle kunna breddas till att omfatta flera enheter och anordnas årligen.

Resurser och arbetsfördelning

Vid genomgång av de vattenrelaterade frågorna framgick att det råder resursbrist inom flera av enheterna. Vissa handläggare är hårt pressade och har inte tid att göra några särskilda satsningar på vattenfrågorna, utöver det som redan pågår i den löpande verksamheten. Det är därför svårt att med kort varsel eller över huvud taget få hjälp och stöd från andra handläggare, även om kompetensen finns inom Länsstyrelsen. Det är på grund av arbetsbelastningen också svårt att få tid till särskilda satsningar i frågor som behöver utredas djupare för att komma vidare (t ex kunskapsunderlag för riskintressen), något som på sikt upplevs ineffektivt.

I en del fall handlar det också om att en omfördelning av arbetsuppgifter mellan personer (och ibland enheter) behöver göras, så att rätt kompetens frigörs för att hantera rätt frågor. T ex framkom önskemål om att flytta ansvaret för miljömålet Ingen övergödning (nu genomfört) och att eventuellt ha limnologisk kompetens inom Naturvårdsenheten istället för att "låna" den från Miljöenheten (fungerar dock bra idag). En tydligare planering av arbetet är troligen en lösning på att få in vattenfrågorna i det pressade schemat.

För att skapa mera resurser skulle Länsstyrelsen mera aktivt kunna ansöka om externa medel för vattenrelaterade projekt. Exempel på potentiella finansieringskällor är Life+ Nature och Life+ Biodiversity, men också inom Havs- och vattenmyndigheten finns särskilda medel för att genomföra projekt. En tydligare ansvarsfördelning behövs för detta arbete.

För att samplaneringen mellan enheterna ska fungera, måste den ske i samband med verksamhetsplaneringen, eftersom det är då man har möjlighet att lyfta in de tvärspektoriella aspekterna. I samband med detta bör även en översyn av vilka enheter som hanterar olika frågor göras.

Respektive enhetschef ansvarar för att fördela ram- och sakanslag som finns att tillgå. Vid resursfördelningen till enheterna bör en översyn av vilka behov utifrån de vattenrelaterade frågorna göras. Om vattenfrågorna anses prioriterade, måste det synas i resurstilldelningen.

6.2 Prioriteringar

Prioriteringar görs inom Länsstyrelsen på olika nivåer och i olika skeden. På övergripande nivå görs prioriteringar framför allt vid fördelning av resurser mellan enheterna och vid den därpå följande verksamhetsplaneringen. De övergripande prioriteringarna lyfts ibland fram som olika fokusområden och teman i verksamhetsplanen men styrs sannolikt framför allt av Länsstyrelsens olika uppdrag och finansieringskällor. En stor andel av finansieringskällorna är så kallade sakanslag och är avsedda för en viss typ av verksamhet. Länsstyrelsens ramanslag går däremot att styra till de verksamheter som anses ha störst behov.

När de övergripande prioriteringarna är gjorda och respektive enhet, arbetsgrupp, eller arbetsområde har fått sin fördelning av resurser sker planeringen av de olika insatserna inom respektive område. Det är då önskvärt att de prioriteringar som behöver göras sker enligt vissa prioriteringsgrunder. I följande avsnitt föreslås ett antal sådana prioriteringsgrunder, som kan tillämpas för olika områden inom det vattenrelaterade arbetet.

Genom vattenförvaltningsarbetet har Länsstyrelsen fått en övergripande målsättning genom att god status ska nås i majoriteten av våra vatten. Genom miljömålsarbetet och andra ställningstaganden har även vissa vatten pekats ut som värdefulla och bevarandevärda, t ex som särskilt värdefulla vatten, riksintressen eller naturreservat.

6.2.1 Utgångspunkter

Länsstyrelsen har ett stort ansvar i att se till att de miljökvalitetsnormer som beslutats inte överskrids. Det kommer att krävas ett omfattande åtgärdsarbete för att nå målet med vattenförvaltningen eftersom *över 90 % av de sjöar och vattendrag* som kartlagts i länet riskerar att inte nå målet god vattenstatus. Vattenförvaltningens intentioner måste följas genom att miljökvalitetsnormerna integreras i all myndighetsutövning och planering där det är relevant. Detta bör vara en utgångspunkt för det fortsatta arbetet.

Vattenförvaltningen ska genomsyra myndigheters och kommuners arbete med vattenanknutna frågor för att nå miljökvalitetsnormerna.

För de vatten som redan hyser höga värden är det viktigt att de miljömål som finns eftersträvas i länets vattenarbete. Även inom detta område återstår ett omfattande arbete för att bevara de värdefulla vatten som finns i länet och som pekats ut genom miljömålsarbetet. Utpekandet avser vatten med såväl natur- kultur- som fisk/fiskevärden i länet.

Det är viktigt att både vatten som har höga naturvärden och vatten som inte når god status prioriteras i Länsstyrelsens vattenarbete.

6.2.2 Övergripande prioriteringar

Ett viktigt steg i prioritering när det gäller Länsstyrelsens arbete (med bland annat vattenrelaterade frågor) är den som görs när verksamhetsplanen fastställs. Det är där fördelningen av hur mycket arbete som ska läggas ner på respektive område görs. Det är därför viktigt att de vattenrelaterade frågorna lyfts fram i samband med att verksamhetsplanen sätts samman. Verksamhetsplanens sammansättning är till stor del en spegling av de uppdrag som finns och de pengar som fördelas. Som den här strategin visar i avsnittet med respektive enhets vattenrelaterade arbete, så bedrivs verksamheten både med ramanslag och med sakanslag. En väldigt stor del av finansieringen går till lönekostnader, vilket innebär att sambandet är starkt mellan de pengar en verksamhet får och det antal arbetsdagar som kan läggas på denna. För att göra en satsning på något område krävs därmed att mera medel fördelas till detta *och därmed att mindre resurser satsas på något annat område*. Ett sätt att få mera resurser till ett område är dock att satsa på att söka externa medel för olika projekt.

6.2.3 Prioriteringsgrunder

Resurserna är i princip alltid begränsade i förhållande till behoven. När den övergripande prioriteringen är gjord, återstår att prioritera åtgärderna som ska vidtas inom respektive enhet/arbetsgrupp eller vilka objekt som ska åtgärdas i länet/avrinningsområdet. För att kunna göra prioriteringar på ett systematiskt sätt behövs prioriteringsgrunder. Prioriteringsgrunderna kan se olika ut beroende på vilken typ av aktivitet det handlar om, men vissa grunder bör vara desamma. De föreslagna prioriteringsgrunderna tillämpas i första hand för de åtgärds- och samverkansinriktade aktiviteterna som har identifierats inom det vattenrelaterade arbetet där syftet är att nå en god vattenstatus eller uppnå miljömålen intentioner.

Prioritering av åtgärder eller samverkansinsatser

- **Länsstyrelsens myndighetsutövning och åtgärder.** Avser de myndighetsuppgifter där Länsstyrelsen har styrmedel (juridiska eller ekonomiska) som kan tillämpas för att åstadkomma fysiska åtgärder, reglera utsläpp, skydda områden och arter, ge bidrag eller bedriva tillsyn av gällande tillståndsvillkor.

- **Samverkan, information och vägledning.** Genom att verka för att kommuner, andra myndigheter och organisationer tillämpar sina egna styrmedel eller gör frivilliga insatser kan åtgärder åstadkommas. Syftet med dessa insatser är att påverka men också att öka förståelsen för Länsstyrelsens arbete.

”Länsstyrelsens myndighetsutövning och åtgärder” och ”samverkan, information och vägledning” består både av inkommande ärenden och egna initiativ. Prioriteringsgrunderna kan därför inte tillämpas på exakt samma sätt för dessa, men grunderna bör ändå vara desamma.

Vid egeninitierade åtgärder (t ex tillsynskampanjer och skydd av värdefulla områden) planeras i förväg vilka insatser som ska göras innan åtgärderna påbörjas.

Vid inkommande ärenden kan prioriteringsgrunderna användas för att rangordna vad man ska lägga mest resurser på och i vilken ordning ärenden ska hanteras. Prioriteringar och omprioriteringar kan behöva göras flera gånger beroende på vad och hur många ärenden som kommer in. Alla ärenden måste dock naturligtvis hanteras på ett rättssäkert sätt och enligt den lagstiftning som styr arbetet.

Prioriteringsgrunderna som kan tillämpas vid prioritering av åtgärder/aktiviteter (egeninitierade insatser eller inkommande ärenden) är:

- **Miljönytta.** Får den tänkta insatsen stor direkt eller indirekt miljönytta? Skäl för att prioritera åtgärder.
- **Hotbild.** Finns ett omedelbart hot mot vattnet/området, genom t ex en förestående exploatering eller liknande? Skäl för att prioritera åtgärder.
- **Kunskapsläge.** Finns det tillräckligt underlag för att göra tillförlitliga bedömningar av tillstånd, hot och behov av åtgärder eller samverkan? Skäl för att prioritera åtgärder
- **Genomförbarhet och egna resurser.** Vilken möjlighet har Länsstyrelsen att ”komma i mål” med åtgärden? Finns verktyg, resurser och kompetens tillgänglig för att genomföra aktiviteten? Skäl för att prioritera åtgärder.
- **Sammanfallande intressen.** Finns det flera sammanfallande intressen i att genomföra aktiviteten? Kan det finnas andra intressen hos Länsstyrelsen som gynnas? Skäl för att prioritera åtgärder.
- **Samordning med annan finansiering.** Finns andra finansörer som är med och betalar för åtgärden? Skäl för att prioritera åtgärder.
- **Publicitet/samhällsintresse.** Kan åtgärden skapa positiv publicitet och/eller utgöra ett ”gott exempel”? Skäl för att prioritera åtgärder.

Vid behov kan prioriteringsgrunderna ”poängsättas” för olika åtgärder/aktiviteter (t ex skala 1-5) och därefter summeras, vilket ger en grund för en systematisk prioritering. Ett visst mått av subjektivitet kommer dock att finnas eftersom olika personer sannolikt bedömer skalan på olika sätt.

6.3 Profilering genom vattenfrågorna

Länsstyrelserna är ständigt föremål för nya utredningar om regionalisering och centralisering av vissa verksamhetsområden. Att profilera sig inom något område kan vara ett sätt att visa på Länsstyrelsens handlingskraft. Det finns en stor potential för vår Länsstyrelse att profilera sig kring just vattenfrågorna, eftersom vi i hög grad redan hanterar dessa på ett framgångsrikt sätt.

Som den här kartläggningen visar så är vattenfrågorna många och komplexa och kommer igen i arbetet inom alla enheter. Så ser det sannolikt ut på alla länsstyrelser. Länsstyrelsen i Västmanlands län har dock en väldigt viktig roll för hela Mellansverige i det vattenrelaterade arbetet, och vi har redan idag en mer eller mindre tydlig ”vattenprofil” genom att vi samordnar vattenrelaterade uppdrag utanför länets gränser på bland annat följande sätt:

- Länsstyrelsen i Västmanlands län är vattenmyndighet för Norra Östersjöns vattendistrikt, det tätast befolkade vattendistriktet i Sverige. Distriktet omfattar totalt sju län och ca 60 kommuner.
- Länsstyrelsen i Västmanlands län är säte för Mälarens vattenvårdsförbund som samordnar miljöövervakningsinsatser och projekt i Mälaren. Mälarens vattenvårdsförbund har ett 50-tal medlemmar bland länsstyrelser, kommuner, företag och intresseorganisationer.
- Länsstyrelsen i Västmanlands län samordnar fiskefrågorna i Mälaren.
- Landshövdingen i Västmanlands län är ordförande i vattendelegationen för Norra Östersjöns vattendistrikt och har också haft ett utredningsansvar för kostnadsfördelningen inom projekt Slussen som rör alla kommuner och län runt Mälaren.
- Länsstyrelsen är projektledare för projektet MIA.
- Länsstyrelsen i Västmanlands län var ”först ut” att arrangera en Mälarkonferens 2011, som nu blivit en återkommande händelse.

Att lyfta fram dessa som en styrka hos just vår länsstyrelse skulle vara positivt. Länsledningen bör därför aktivt arbeta för att lyfta fram vattenfrågorna och tydligare profilera Länsstyrelsen i Västmanland som ett län med hållbar vattenanvändning.

Ingår i Länsstyrelsens rapportserie
ISSN 0284 - 8813

Har du frågor, önskar fler exemplar m m, kontakta
Länsstyrelsen i Västmanlands län, 721 86 Västerås

Tfn 021-19 50 00 | Fax 021-19 51 35 | E-post: vastmanland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/vastmanland